

MİLLİYETÇİLİK: DİL, TARİH VE AKIL

PROF. DR. NADİM MACİT*

GİRİŞ

Milliyetçilik üzerine yapılan tartışmaların giderek yoğunluk kazanmasının nedeni, milliyetçiliğin geçerliliğini yitirdiği ve tarihin dışına düştüğü iddiasıdır. Yaygın ve bir o kadar da biçimsiz bir şekilde dile getirilen bu görüş, milliyetçilik konusunda herhangi bir felsefi ayırım yapmadan ve tarihî kökleri üzerine yeterince düşünmeden acalece verilen kararın sonucudur. Meseleyi gereği gibi anlamak ve geçerli bir sonuca ulaşmak için milletlerin tarihî varlıklarını nasıl kazandıklarını ve kurumsallaştıklarını, ayrıca varlıklarını korumak için tarihî süreçte nasıl değişim geçirdiklerini *dil, tarih ve akıl* ekseninde nasıl fikrî ve duygusal bağ oluşturduklarını ayrıntılı bir şekilde çözümlmek gerekir.

Bir milletin gerçekliği en somut biçimiyle *dil, tarih ve akıl* yoluyla açığa çıkar. Beşerin yeryüzüne yayılışı ve farklılaşması din dilinde “İnsanlar bir tek milletten başka bir şey değildi, ama ayrılığa düştüler.” (Yunus 10: 19) “Ve bütün dünyanın dili bir ve sözü birdi.” (Tekvin 11 / 2) şeklinde yer almaktadır. Tarihî varoluş biçimini tanımlayan bu ifadeler, kolektif bilincin sadece modern döneme ait olmadığını gösterir. Beşerî tecrübe dil, tarih ve akıl / kültür içinde varlık kazandığı için bir varoluş biçimi olarak millet olma modern zamanlara özgü değildir. Eğer denildiği gibi ise Mete Han’ın Çin İmparatoruna yazdığı mektupta: “Bozkırda eli yay tutan bütün kavimleri Hun yaptım,”¹ sözünü nasıl anlayacağız? *Bütün kavimleri Hun yapmak* millet inşa etmenin diğer bir adıdır. Demek ki milletleşmek

* Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Sosyal, Ekonomik ve Siyasi İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.

veya millete ait olmanın biçimi ve bağlamı, insanlık tarihini şekillendiren inançlar ve felsefi sistemler bağlamında yeniden inşa edilmektedir. Sosyal ve kültürel anlamda bir dile, tarihe ve onun taşıyıcısı olan millete ait olmak tarihî ortam içinde insani durumla doğrudan bağlantılıdır. Çünkü bu durum, beşerî, tarihî ve lisani bir olgudur. Beşerî varoluş biçiminin ana unsurunu oluşturan bu aidiyetin sona erdiğini söylemek *beşerî düzlemde toplumsal varoluşun mantığını ve işleyişini* yok saymakla aynıdır.

Modern zamanlara özgü ırka dayalı bir aidiyet üzerine dünya inşa etmenin geçerliliğini yitirdiği söylenerek tek tip ve Batı merkezli kültürel evrenin ürettiği bir milliyetçi modele atıf yapılmaktadır. Oysa modern zamanlarda üretilen milliyetçiliğin milletten millete, yani varlık, bilgi ve değer tasavvuruna göre farklılık arz ettiği bilinen bir gerçektir. Bir ideolojik akım olarak milliyetçiliğin, ana temalarını modern dünya görüşünden aldığı ileri sürülerek yapılan çıkarım ve eleştiri de tek başına yeterli değildir. Zira modern bilginin dinî yorumlamada kullanılması bahse konu olan iddia ve eleştiriye boşa çıkarır. Sözü edilen gerekçeye yaslanarak milliyetçiliği ilkellik olarak takdim edenlerin özgürlük ve demokrasi altında *kutsallığa ve kana dayalı bir söylem* geliştirmeleri tarihin en ilginç cilvesidir. Ortak tarihin ve kültürün dilini yok sayarak “etnik durum” üzerinden sürdürülen fikrî ve siyasi söylem ırkçıdır. Çünkü bu söylem; hiyerarşik ve sınıra dayalı kabileci mantığa göndermede bulunur. Milliyetçiliğe karşı olan kesimlerin böyle bir söylemi benimsemeleri tarihî yanılmanın ötesinde, bir bilinç kaybıdır. Oysa eleştirdikleri milliyetçilik tarihî mükeddaratın terimleriyle düşündüğü için ırka değil, millete ve onun ortak değerlerine dayanır. Nitekim sömürgeciliğe karşı geliştirilen milliyetçi hareketlerin hiçbirisinde ırkçı öğelere rastlanmaz.

Bir ideolojik akım olarak milliyetçiliğin, ana temalarını modern dünya görüşünden aldığı ileri sürülerek yapılan çıkarım ve eleştiri de tek başına yeterli değildir.

Milliyetçilik üzerinde konuşurken onun hangi dünya dil sistemi içinde ve hangi kültürel geleneğin rahminde teşekkül ettiğine bakarak cinsiyeti hakkında karar verebiliriz. Postmodern dünya-dil sistemi içine yerleştirilen dinî-etnik ayrımcılığı demokrasi ve özgürlük gibi değerler altında meşrulaştırma girişimi milliyetçiliğin ırkçı sürümüdür. Böyle bir bakış açısını İslam ya da liberal öğretisi altında dile getirmek onu ırkçı olmaktan kurtaramaz. Dolayısıyla milliyetçilikten ya da hangi felsefi sistemin bağlamında yer alan bir aidiyetten bahsettiğimiz son derece önemlidir. Teknik felsefi ayrımlara muhtaç bir konudur. Dil, tarih ve akıl / kültür etrafında şekillenen varoluşun taşıyıcısı olan bir millete aidiyeti ırkçılık düzleminde okuyarak milliyetçiliğin bittiğini ilan etmek tarihî ve felsefi te-

mellerden yoksundur. Reddetmenin gerekçesi ırkçılık ise –öyle olmalıdır- bu durumda hiyerarşik ve sınıra dayalı kabileci eğilimleri barındıran milliyetçilik reddedilmelidir. Oysa bu eğilimler milliyetçiliğe karşı olan “liberal-İslamcı-Marksist” üçlünün benimsediği ve telkin ettiği anlayışla buluşmaktadır. Ortak tarihe, ortak kültüre ve geleceği vurgulayan milliyetçilik, tarihin farklı dönemlerinde kendine özgü bir bağlamda var olmuştur. Günümüzde ise yeni düşünceler sistemi bağlamında varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Sosyal ve kültürel bağlamda bir milliyetçilik tarihin sonuna kadar da varlığını sürdürecektir. Çünkü dillerin farklılaştığı tarih, farklı kolektif bilinçlerin ortaya çıkışının tarihidir. Bu, beşerî varoluşun ve dünya kurmanın yolu ve yöntemidir.

Millet kavramının somut tezahürü kaçınılmazdır, çünkü belli bir dilin, tarihin ve kültürün taşıyıcısı olan millet; başlangıçta güçlü bir etnik yapıya dayalı olarak ortaya çıkar. Fakat tarihî ve kültürel bir rol üstlenen millet süreç içinde bir ırk olmaktan çıkar, bir varoluş biçimine dönüşür. Tarihî ve kültürel rol üstlenemeyen bir etnik yapı ya tasfiye olur ya da bu rolü üstlenen bir milletin ürettiği sistem içinde yer almıştır. Türk milleti, tarihin içinden geleceğe uzanan bir varoluş biçimidir. Bunun tarihî ve felsefi temelini görmek için Türkçenin yayılış alanına, Türk milletinin tarihî rolüne ve tarih içindeki etkinliğine, insanlığın yayılış süreçlerine, coğrafi haritalara ve kurulan medeniyetlere bakmak yeterlidir. Bir varoluş biçimi olarak bir millete ait olmak beşerî tarih kadar kadimdir. Değişen dünya-dil sistemleri çerçevesinde içeriğini yenileyen bir varoluş biçimidir. Bu bağlamda **milliyetçilik bir millete ait olmanın gereği olarak varlık ve hayatı okuma ve anlama biçimidir.** Belirtilen çerçevede bir millet varlığı ve hayatı okuma, yaşama biçimini / milliyetçiliğini, diğer bir deyişle varoluş köklerini ve yenilenme mantığını kaybettiği zaman tarihin tasfiyesine uğrar. Türk milleti tarihte tasfiye olmamıştır. Çünkü her kırılma ve kriz döneminde tarihî bilince yaslanarak yeni bir fikrî ve siyasi ufuk üretmiştir. Bunun en somut misali Osmanlı Devleti'nin yıkılışından sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti'dir.²

1989 / 1991'de seküler ideokrasinin çöküşüyle birlikte yaşanan sancılar, milliyetçiliğin bitişini değil, dünya-dil sisteminin fikrî ve siyasi bunalıma girdiğini gösterir. Bu çerçevede Türk milliyetçiliği, yeni düşünceler sistemi bağlamında bir söylem geliştirmektedir. Bütün insanlığı kuşatan bir dilden, dinden ve tarihten bahsetmek mümkün olmadığına göre kendi tarihî ve kültürel unsurlarına dayalı, dünyaya açık, demokratik sistemden yana bir egemenlik kurma cehdi; bağımsız bir devlet, herkes için ve herkese uygulanması gereken hukuk, paylaşımı ve gü-

Milliyetçilik
bir millete ait
olmanın gereği
olarak varlık ve
hayatı okuma
ve anlama
biçimidir.

veni esas alan siyasi katılım, ifade özgürlüğünden iletişim araçları yoluyla fertlerin mahrem dünyalarına müdahaleyi engelleyen insan hakları yeni söylemin kalın çizgilerini oluşturmaktadır. Bu tarihî durum, Türk milletinin kendi ifade biçimiyle kendini tanımladığı insani, fikrî, ahlaki, medeni, edebî ve iletişimsel eylemi esas alan “tarihî ve asrî” donanımına eşlik etmektedir. Bunun varlığa ve bilgiye ilişkin kökleri dil, tarih ve akıldır. Bu noktada önemli olan bu köklere dayalı olarak XXI. yüzyılda milliyetçiliğin yeniden ifade biçimi ve içeriğidir.

I. DİL: TARİHİN AYNASI ve DİYALOG

1. Dilin Tarihi Geleneğin Tarihi

Ünlü düşünür Hans-Georg Gadamer “Lengüistik gelenek nesilden nesle intikal eden gelenektir. Dil gelenek, gelenek dildir.”³ sözüyle bir milletin tarihî tecrübesini dilin içerdiğini ve taşıdığını söyler. Türkçenin tarihine baktığımızda en eski izlerini Sümer kaynaklarında görürüz. Keza Çin kaynaklarında geçen tenri, kut, yabgu, ordu, temir gibi sözlerin yazılış tarihi V-VI. yüzyıllara kadar gitmektedir. Özellikle Yenisey Mezar taşları, VIII. yüzyıldaki Göktürk / Orhun Bengütaşlarında⁴ kullanılan dil, milat yıllarına kadar uzanan bir geleneği ifade etmektedir. *Milat* yıllarına kadar uzanan ve tarihî süreçte konuşulan, yani bir kültür ve medeniyetin dili olarak insanlık tecrübesinin içinde var olan Türkçe, bir dünya tasavvurunun en somut göstergesidir.

Dillerin farklılığı, bazı dillerin elenmesi, bazılarının ise varlığını sürdürmesi tarihî arkaplana dayanır. Bu tarihî arkaplan dünya kurma birikimine ve etkinliğine bağlı olarak işler. Milletler varlıklarını dille gösterirler, “Çünkü dünya deneyimi bize doğrudan değil, dil vasıtasıyla verilir.”⁵ Dolayısıyla dil hem iletişimin ve diyalogun hem de tarihte var oluşun öncelikli unsurudur. Kâşgarlı Mahmud (1008 / 1085) *Dîvânü Lügati't- Türk* adlı yapıtında Türk illerine sonradan gelen boylar haricinde bütün Türk boylarının farklı ağızları olmasına karşın Türkçe konuştuklarını, fakat asıl lügatte ve kelimedede değişikliğin az olduğunu ve bu değişikliğin bazı harflerin yerine başka harfler gelmesi ya da atılması yüzünden olduğunu,⁶ söylemektedir. Bu veri hem tarihî durumu hem de dil yoluyla iletişimin ve diyalogun imkânını göstermektedir. Bugün yaklaşık 12 milyon kilometre karelik bir saha ve 250 milyonu aşan bir nüfus, bazı istisnalar ve lehçe farklılıklarına karşın Türkçe konuşmaktadır. Tarih yapmanın ne anlama geldiğini bu tablo yeterince ortaya koymaktadır.

Büyük bir coğrafya ve bu coğrafyaya yayılan dil, sadece dil düzeyinde kalırsa yaşayamaz. Bu dil bir dünya tasavvuruna içkindir. Dünya tasavvurunu oluşturan varlık, bilgi ve değer unsurlarına yaslanan bir dünya algısı, yaşantı biçimi, tarihî tecrübe dilin yaşamasını sağlamaktadır. Dilin arkaplanında yer alan dünya tasavvuru, değişen bilimsel modeller ve bunların üzerine inşa edilen dil sistem-

lerinin oluşturduğu tarihî etkinlik ufku sayesinde değişmekte ve yeniden biçimlenmektedir.

Üretim-tüketim biçiminin değişmesi ve iletişim ağlarının giderek yoğunlaşması, milliyetçiliğin temel unsuru olan dilin, millîleşmesini beraberinde getirmiştir. Milletler kendi varlıklarını inşa etmek için konuştukları dilin tarihî köklerine yönelmişlerdir. B. Anderson'un deyişiyle "Kapitalizm, teknoloji ve insanın dilsel çeşitliliğe mahkûmiyetinin birbirleriyle buluşmasının, yeni bir ce-maat tarzının hayal edilmesini mümkün kılmıştır. Bu yeni tarzın modern milletlerin temel biçimini hazırladığını söylemek mümkündür."⁷ Milletlerin yeni biçim kazandığı modernleşme döneminde öz Türkçeye yönelik girişimler ve kurumsallaşma faaliyetleri dile ilişkin geleneğin, dil yoluyla yeniden inşa edilmesini, ayrıca aile / hanedan iktidarından milletin iktidarına geçiş dönemini temsil etmektedir. Böyle bir süreçte, bulunduğu coğrafya itibarıyla milletin iktidarına dayanan sisteme sadece Türkiye'nin geçmiş olması üzerinde düşünölmeye değer bir konudur.

Dünya tasavvurunu oluşturan varlık, bilgi ve değer unsurlarına yaslanan bir dünya algısı, yaşantı biçimi, tarihî tecrübe dilin yaşamasını sağlamaktadır.

Düvel-i muazzamanın / büyük güçlerin ve oyuncuların dünyayı paylaşma politikalarına karşı direnişi milliyetçi kadrolar gerçekleştirmiştir. Yeni siyasi dilin, diğer bir deyişle milletle buluşmanın dilini milliyetçiler inşa etmişlerdir. Bu yönüyle **milliyetçilik, bir milletin geleneğini dil yoluyla ortaya koyarak yeni bir tarih bilinci inşa etmektir.** Ardından da çağın etkin ufku içerisinde yeniden var olmanın fikrî, siyasi ve ahlaki zeminini oluşturmaktır. Milliyetçilik her kırılma döneminde geleneğin ve milletin diline dönerek ortak bilinç oluşturarak

"dünya kurma" etkinliğidir. Bütün bunlar gösteriyor ki tarihî varoluş etkin bir geleneğe ve yenilenme kabiliyetine dayanır. Çünkü tarihte "dünya kurma" etkinliğine temel olmuş her dil sistemi, bir dünya tasavvurudur.

2. Dil ve Dünya Tasavvuru

Dil, insan varlığının ve tarihî eylemin en önemli unsurudur. İnsanın varoluş tarzını ve yaşayışını bize anlatan, bir milletin gerçek varlığını açığa çıkartan ve ifşa eden dildir. Bununla birlikte dil, insanın ve tarihin bilinmezliğini keşfetmek kadar zor ve karmaşıktır. Dilin mantığını, parçası olan 'tarih tecrübeden' dolaysız bir biçimde çıkarmak hiç de kolay değildir. Böyle olmasına karşın dil, kendisini anlayabilmemize ve çözümleyebilmemize olanak sağlayan uygun bir mantıki yapıya sahiptir. Bütün dünya dil sistemleri yüzeyde zorunlu olarak görünmeyen, fakat felsefi çözümlemeyle ortaya çıkan bir dünya tasavvurunu içerir.

Başlıkta geçen “dil”, genel anlamda dil yoluyla bize ulaştırılan tarihî tecrübeyi, özel anlamda ise Türkçenin dünya tasavvurunu ifade etmektedir. Türkçe, salt bir dil değil, zaman-mekân boyutunda Türk milletinin dünya tasavvur biçimini, yani varlık, bilgi ve değer anlayışını ortaya koymanın anahtarıdır. Çünkü “Dış dünya, dil olmadan anlaşılabilir. Dünya dilin dışında var olsa bile, dünyayı yalnızca söylemde temellük ederek anlamlı kılabiliriz.”⁸ Dünyanın dil yoluyla dile getirilmesi her dil sisteminin bir dünya tasavvurunu barındırdığını gösterir. Nitekim Kâşgarlı Mahmud yukarıda belirtilen yapıtında Türkçenin merkezi konumuna değinerek “bir dünya tasavvurunun dilsel bağlama nasıl yerleştirildiğini ve bir tarihî tecrübenin, hayat biçiminin nasıl üretildiğini anlatır, Türkleri ve Türkçeyi dünya haritasının merkezine koyar.”⁹ Kâşgarlı Mahmud’un yaklaşımı bencilliğin ya da tarihî yüceltmenin eseri değildir. O, dil yoluyla bir dünya tasavvurunun nasıl inşa edildiğini anlatır ve esaslarını gösterir. Bu dünya tasavvurunun esasları “bilgi, eylem, adalet ve egemenlik” şeklinde özetlenebilir.

Bilinmelidir ki hayatı biçimlendiren ilişkiler ağında başka dili konuşan ve adlandırmaları buna göre yapan bir millet, önce kimliğini, sonra bütünlüğünü kaybeder.

Her dil sisteminde bir dünya tasavvuru, dolaşısıyla bir hayat tarzı ve siyasi model üretme biçimi farklı olmasına rağmen özün korunduğu görülmektedir. Nitekim Yusuf Has Hacib’in (1017-1077) *Kutadgu Bilig* eseri bağlamında ahlaki ve siyasi sistemi araştıran F. Türkmen şu sonuca ulaşmaktadır: Kutadgu Bilig’de ahlak ve siyasi sistem, İslam öncesi Türk gelenekleri ile Sokrates ve Platon felsefesinin bir sentezinden ibarettir. Bu sistemde bilig (bilgi), kılğı (eylem), könilik (adalet), kut (egemenlik) ilkeleri esas alınmıştır. Bu esaslar, bütün anlatılarda müşahhas misallerle halka anlatılmış ve ideal bir düzen kurmak amaçlanmıştır.¹⁰ Değişen tarih ve dil çerçevesinde siyasi modellerin değişmesine karşın, bir milletin dünya ve insan tasavvuru / varlığı ve hayatı okuma biçimi varlığını korumaktadır. Türk dil gele-

neğinde yazılı ve sözlü metinlerin tümünde ortaya çıkan zihniyet: “Bilgi, eylem, adalet ve egemenlik” şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Dünya sahnesinde var olmak isteyen ve kimliğini koruma amacıyla olan her millet, hayatın her alanında kendi dilini kullanır ve bir dil sistemi geliştirir. Bir dil sistemi inşa etmek bir dünya sistemi inşa etmekle aynıdır. Tarihî durumu anlamının, geleceği inşa etmenin ontolojik temeli dil olduğuna göre, milliyetçi aklın dile yönelmesi ve dil üzerinde yoğunlaşması gayet tabiidir. Dilini çürüten ve daha doğrusu dil yoluyla oluşan gelenekten bağını koparan bireylerin ve toplumların yaslandıkları zihniyeti, dünya tasavvurunu kaybettikleri tarihî bir gerçektir.¹¹ Günümüz Türkiye’sinde başka bir dilin eğitimin bir parçası yapıldığı ve bunun ana-

okullarına kadar yayıldığı görülmektedir. Bilinmelidir ki hayatı biçimlendiren ilişkiler ağında başka dili konuşan ve adlandırmaları buna göre yapan bir millet, önce kimliğini, sonra bütünlüğünü kaybeder.¹² Dilini çürüten bir millet dayandığı dünya tasavvurunu da çürüttüğü için tarihten tasfiye olur.

Dünya güç denkleminde sürdürülen siyasi ve stratejik modellerden biri de hedef toplumu, dayandığı dilden ve gelenekten koparmaktır. Bir başka deyişle herhangi bir toplumu tarihten tasfiye etmenin politikası, hedef toplumun dilini çarpıtmak esasına dayanır ve sürdürülür. Osmanlı Devleti'nin çöküşü ve ardından Soğuk Savaş döneminde "Yakında Türk dili bitecek, artık Türk lafı kalmayacak, diyen ABD; Türkistan Türklüğünü değişik adlar altında parçalayarak her birine Kiril alfabesini dayatan SSCB 'bir dil stratejisi' geliştirmiş ve bunu uygulamaya sokmuştur." Ülkemizde strateji gündelik politikaların eş güdümünde ve sınırlarında seyrettiği için bu gerçeğin üzeri örtülmektedir. Bu bağlamda Türk milliyetçiliği bir dile ve geleneğe ait olmanın gereği olarak dilini, dolayısıyla tarihte varoluşunu önemsemenin ve korumanın adıdır. Milliyetçilik tarihî, siyasi ve kültürel kimliğin ve varoluşun sözcüsidir.

Dil, bir milletin tarihini, yaşantı biçimlerini ve tecrübesini anlamının ve yeniden yapılandırmanın en muhkem aracıdır. Çünkü dil, düşüncenin dışsalamasını ve tarihî, içtimai alanda diyalogun temelini oluşturur. Bir başka deyişle dil; her tarihî dönemin kendini dışa vurduğu, nesnelleştiği ortamdır. Dil bir gelenek, gelenek dil olduğuna göre, dünya görüşleri ile dil arasında bir bağlantı vardır. İnsanlık tarihinin derinliğine kadar uzanan, tarihin her döneminde var olan bir milletin geleneğini, kendi içinde değişim süreçlerini ve yeniden yapılandırma hamlelerini anlamının, tarihin içinden bir tarih yapmanın adı yenileşmedir. Yenileşme dilin inşa ettiği gelenekten tarihî bir bilinç üreterek mevcut etkin tarihî ufukta; bilgi, eylem, adalet ve egemenlik unsurları üzerinde yeni bir dil inşa etmektir. Bu yönüyle Türk milliyetçiliği hiçbir şekilde statükonun aracı olarak gösterilemez ve tanımlanamaz. Millet varlığını ve bekasını ferdî tutum ve çıkarların üzerinde tutarak makul ve sürdürülebilir dili kullanmak statükonun değil, zihni ve amelî duyarlılığın sonucudur.

Her aydın bir dilin içinde doğar ve hayatının geri kalanını da çoğunlukla o dilin içinde geçirir. Dil; aydının fikrî faaliyetinin bir aracıdır. Diller elbette daima millîdir. Aydın-dil ilişkisi sadece anlaşılabilirlik ve aşinalık için değil, aynı zamanda dile özel ses vermek, kendine özgü vurgu kazandırmak ve nihayet kendine özgü

Yenileşme dilin inşa ettiği gelenekten tarihî bir bilinç üreterek mevcut etkin tarihî ufukta; bilgi, eylem, adalet ve egemenlik unsurları üzerinde yeni bir dil inşa etmektir.

bir bakış açısı geliştirmek için aydın millî bir dil kullanmak durumundadır. Çünkü klişeler, aşınmış eğretimler ve bayat kullanımlar dili çürütür. Her çeşit çürüme dilde başlar. Bir dile ait olmak, o dil yoluyla tarihe ses vermek ve ses katmak, değişim süreçlerinin dayandığı gerçekler doğrultusunda yeni bir dil inşa etmek: Gelenek aracılığıyla bugün var olmak, yarının dünyasını kurmaktır.

I. 3. Dil: İletişim ve Diyalog

Tarih içinde dünya-dil sistemi inşa eden ve medeniyet kuran her dil dünyası, iletişimi ve diyalogu gerçekleştirmenin somut durumunu ifade eder. Türk dil geleneğinde iletişim ve diyalog nasıl kurulmuştur, günümüzde nasıl kurmalıyız? Her şeyden önce göçebe toplumu ve ardından klasik dönem olarak adlandırılan tarihî kesit; hiyerarşik ve otoriter bir dil sistemini ve otoriter yapıyı öngörür. Sözlü iletişimin belirleyici olduğu göçebe toplumunda çeşitli anlatımlar ve anlatım türleri-destanlar ve hikâyeler gibi- yer alır. Türklerin göçebe olarak yaşadığı dönemde dilin iletişim ve diyalog boyutunu iki bilimsel araştırmaya atıf yaparak gösterebiliriz.

Birincisi: Oğuz beylerinin yaşadığı devir kabul edilen IX ve XI. yüzyıllardan çok daha sonra XV ve XVI. yüzyıllarda yazıya geçirilen Dede Korkut Kitabı ve bu kitapta yer alan birinci anlatımda yer alan Dirse Han Oğlu Boğaç Han anlatısında birlik ve bütünlük fikrinin nasıl işlendiğini anlatan metindir. Belirtilen anlatımın birinci kısmında toplum, aile ve ferdin birlik ve bütünlüğünün önemi ve yöntemleri, ikinci kısmında ise fert, aile ve toplumsal birlik ve bütünlüğün önemi ve bunu gerçekleştirmenin yolları öğretilmekte ve bunun esasları gösterilmektedir. Anlatımın tümü dikkate alındığında sıralanan olaylar ve hareket tarzları şu esasları vazedmektedir: Anne şefkatı ve gayreti, dinî inanç ve teslimiyet, çevre ve tabiat bilincine sahip olmak,¹³ yardımlaşma ve dayanışma (açları doyurmak, çıplakları donatmak, borçluları borçtan kurtarmak), zihnî ve amelî duyarlılığı kazanmak. Anlatımın amacı dikkate alındığında fertten aileye, aileden topluma, toplumdan devlete uzanan iletişim ve diyalogun dil yoluyla kurularak öncelikle tarihî bağlamla, ardından da gelecekle iletişim ve diyalogun kurulduğu görülmektedir. Belirtilen esaslar şeklen değişse bile tarihin her safhasında geçerliklerini korudukları açıktır.

İkincisi: Aynı destanda kişilere verilen isimler, renkler, insan özellikleri, mitsel nitelikler, fiziki özellikler, hayvan adları, akrabalık ilişkileri, yaş, boy adı, mal, mülk ve zenginlik, mevki, sosyal konum, meslek, saygınlık, nüfuz, giyim kuşam, âdet ve gelenek, dinî temalar, destan eylemi ve yiğitlik eylemi gibi unsurlar üzerinden Oğuz göçebe toplumunun sosyal yapısını, ferdî ve toplumsal etkinliği, sıkıca örgütlenmiş sosyal tabakalaşmayı, toplum düzenini korumayı, kendini topluma adayan kişinin davranış biçimini, adlandırmaları, yönetim tarzını, krizi aşmayı konu edinen ve "anlatım"ı bu çerçevede çözümleyen metindir.¹⁴ Her şeyden önce ikinci anlatım, kendi tarihî bağlamında hiyerarşik yapıyı üreten bir dilin

varlığını ifşa eder. Bununla birlikte destanda dilin kullanımı, metin, konuşma, sözlü etkileşim ve iletişim unsurları üzerine oturan bir söylemin varlığı kendini gösterir. Belirtilen anlatıda öne çıkan hususlar şunlardır: Oğuz göçebe toplumunun iç ve dış tehdit algılaması ve krizin ortaya çıkışı esnasında Oğuz boyunun ileri gelenlerinden birisi savaşa girer ve krizi ortadan kaldırır. Han ailesinin bütünlüğü ile beraber aşiretin birlik ve beraberliği korunur. Ferdi aşan ve toplumda dönüşüme neden olan davranışlar ve toplumsal değerler öne çıkarılır. Ayrıca anlatı epitetler yoluyla toplumsal değerleri sürekli olarak hatırlatmakta ve dinleyenleri ortak değerler etrafında birliğe çağırmaktadır. Geçmişle o gün arasında köprü kurarak kültür kopmalarını önlemek, bireye ve topluma güven vermek, ne kadar sağlam bir düzene ulaşırsa ulaşılsın her zaman iç çatlamaların olabileceğini hatırlatarak¹⁵ bireye ve topluma karşı duyarlı olmayı tembihlemektedir.

Belirtilen iki metin bir dünya tasavvurunun dil sistemi içinde nasıl işlediğini göstermesi açısından önemlidir. Üretim-tüketim ilişkisinin hayvancılık üzerinden işlediği bir toplumda seçilen olayların, hareket tarzlarının, krizlerin bu bağlamda şekillenmesi, krizin aşılmasında yine aynı motiflerin kullanılması doğaldır. Tarım toplumuna ve kentleşmeye geçişle birlikte hiyerarşik yapı ve temalar büyük ölçüde değişmez. Fakat anlatım ve anlatımda kullanılan araçlar, işlenen temalar değişir ve genişler. Buna karşın gerek akıl gerekse din ve örf yoluyla oluşturulan zihni esaslar değişmez, fakat yeni bir boyut kazanır. Bütün bunlar gösteriyor ki Türk milletinin tarihî rolü ve konumu bir dil sistemi ve dünya kurma yeteneğiyle doğrudan bağlantılıdır.

Dilin iletişim boyutu, millet olma gerçekliğinin bir unsurudur. Fakat dünya kurmak için bu yeterli değildir. Bir kültürel kimliğe ve medeniyete yol açan dil: İletişimin ötesinde bir tarihî varoluşun diyaloga dönüşmesini zorunlu kılar. Bir yönüyle diyalog, karşılıklı konuşma ve eleştirel geleneği canlı tutma, diğer boyutu ile insanlar arasında ortak duygu, düşünce, milletleşme, tarih sahnesinde somutlaşma, insanlığın ortak tecrübesine fikir, bilim, sanat, iktisadi ve siyasi değer gibi süreçlere katılımı kapsar. Hayatın içine giren ve hayatı inşa eden ve dönüştüren dil, dünya-dil sisteminin dışına düşmez. Osmanlı Devleti'nin içine düştüğü krizi aşmak için "modern dil sistemine katılması" bazı açılardan eleştirilse de tarihî ufkun insan ve toplum bilincini etkileyen ve dönüştüren boyutunu anlayarak kendi gerçekliğine dönmesi açısından önemli ve anlamlı bir girişimdir.

Modernleşmenin erken ve geç döneminde dilin diyalog boyutu zayıflamış ve bir anlamda kendini beklemeye almıştır. İletişim ağların yoğunlaştığı bu süreçte derin bir tarihî geleneğe sahip bir milletin yeniden tarih yapma ideali, bireyi aşan ve ortak bir diyaloga dönüşen bir çağrının ifadesidir. Henüz zayıf olmasına karşın Türk dünyasında "dil birliği"ni sağlama girişimleri söz konusu tarihî bellegenin amelî hayata yansıma cehdini ifade etmektedir. Böyle bir dünya kurma fikrini ve iradesini paylaşmak ıkkelliğin değil, kendi kültürü, kimliği ve hayat biçimiyle var olma iradesinin adıdır. Geleceğin dünyasında var olmanın yollarını

aramaktır. Geçmiş ile mevcut tarihî ufuk arasında dil yoluyla diyalog sağlayarak yeni ve özgün bir ufku keşfetmek ve kurumsallaşmak milliyetçi söylemin fikrî ve siyasi omurgasını oluşturan temel unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dünya tasavvurunun değiştiği, dikey ilişkilerin yatay hâle geldiği, iletişim ağlarının zamanı-mekânı kilitlediği, farklı inanç ve tutumların farklılaştığı ve iç içe girdiği bir dünyada milliyetçi söylem fert, toplum ve devlet arasında iletişim ve diyalogu nasıl kurabilir? Her şeyden önce yatay ilişkiler biçimine yaslanan insan tipi ve toplumsal düzen, entelektüel ve politik mütevazılığı zorunlu kılar. Toplumsal yapı içerisinde bilgi ve akıl üzerinde düşünmeyi, iletişimsel eylemi, insanların zaruri ve tabii ihtiyaçlarını giderecek uygulanabilir modelleri, bireye ve topluma kaliteli hizmeti gerektirir. Eğitim, iletişim ve iktisadi alanda kurumsallaşmak, yeni ve etkili sivil toplum kuruluşları aracılığıyla aç ve çıplak insanlarla ilgilenmek, toplumun sıkıntılarını ve taleplerini yetkililere iletmek için bunun araçlarını oluşturmak çağımızda iletişim ve diyalogun olmazsa olmaz unsurlarıdır. Özellikle 1989-1991 sonrası dünyada belirtilen konular ve araçlarda yaşanan her eksiklik ve yetersizlik milliyetçi söylemin iletişim ve diyalog halkasından birini koparır.

II. TARİH: GELENEK ve STRATEJİ

1. “Tarihî Mukadderatın Terimleriyle Düşünmek”

Türk tarihi, vatan, boy ve hanedan tarihi değildir. Bir kültürel ve siyasi aklın tarihî değişim eşliğinde yenileşerek varlığını sürdüren bir bütündür. Sadece Türk tarih kronolojisine¹⁶ baksak bile kültürel ve siyasi aklın bütünlüğünü ve sürekliliğini görürüz. Türkler, tarihin en eski ve kesintisiz olarak varlığını sürdüren bir millettir. Aşağı yukarı dört bin yıllık geçmişleri boyunca Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarına yayılarak tarihte büyük rol oynayan Türkler, bütün kadim kaynaklarda yer almaktadır.¹⁷ Türklerin insanlık âlemindeki konumu ve rolü tarihin derinliğine ve göç yoluyla yayıldıkları coğrafyanın genişliğine, kurdukları devletlerin etkinliğine, çağ açıp çağ kapatan tarihî eylemin yapısına girilerek anlaşılabilir. Esasen bir tarihe ait olmak ve bir milletin tarihinden bahsetmek, onun işleyişini, değişim süreçlerini anlamak, kendini anlamak ve geleceğini planlamaktır. Bu yönüyle milliyetçilik tarihin yorumudur. Çünkü bir milletin tarihi hem o milletin hafızası, akli hem de varoluş biçiminin, siyasi duruşunun ve strateji geliştirme kabiliyetinin sicilidir.

Kâşgarlı Mahmud, Divanü Lûgati't-Türk adlı eserinin girişinde Türklerin tarihî konumuna ve rolüne değinerek şöyle der: “Tanrı'nın devlet güneşini Türk burçlarında doğurmuş olduğunu ve onların milkleri üzerinde göklerin bütün teğrelerini döndürmüş bulunduğunu gördüm. Tanrı onlara Türk adını verdi ve onları yeryüzüne ilbay kıldı. Zamanımızın hakanlarını onlardan çıkardı; dünya milletlerinin idare yularını onların eline verdi. Onları herkese üstün eyledi. Ken-

dilerini hak üzere kuvvetlendirdi. Onlarla birlikte çalışanı, onlardan yana olanı aziz kıldı. Türkler yüzünden onları her dileklerine ulaştırdı. Bu kimseleri kötülerin şerrinden korudu. Okları, dokunmaktan korumak için, akli olana düşen şey, Türklerin tuttuğu yolu tutmak oldu. Derdini dinletebilmek ve Türklerin gönlünü almak için onların dilleriyle konuşmaktan başka yol yoktur. Bir kimse kendi takımından ayrılıp da onlara sığınacak olursa o takımın korkusundan kurtulur.”¹⁸ Bu metin sadece Türklerin tarihte oynadığı rolü göstermez; aynı zamanda onların, kurdukları nizamı ve geliştirdikleri hukuku, adalet sistemini ve konuştuğuları dilin etkinliğini anlatır.

Mekânın vatanlaşması açısından bakılırsa Türklerin daha ilk zamanlardan itibaren geniş bir coğrafyaya yayılmış bulunmaları ve kültürlerini güç sınırlarına kadar taşımış olmaları, coğrafyanın siyasi dili açısından dikkat çekicidir.

Tarihin yorumu aynı zamanda geleceği inşa etmek olduğu için Kâşgarlı Mahmud geleceğe dönük bir bakış açısı sunar: Ant içerek söylüyorum, ben, Buhara'nın - sözüne güvenilir - imamlarının birinden ve başkaca bir imamdan işittim, ikisi de senetleriyle bildiriyorlar ki Yalavacımız kıyamet belgelerini, ahir zaman karışıklıklarını ve Oğuz Türklerinin ortaya çıkacaklarını söylediği sırada “Türk dilini öğreniniz; çünkü onlar için uzun sürecek egemenlik vardır.” buyurmuştur. Bu hadis doğru ise - sorgusu kendilerinin üzerine olsun - Türk dilini öğrenmek çok gerekli iş olur. Yok, bu söz doğru değilse akıl bunu emreder.¹⁹ Geleceğe dönük olarak strateji geliştiren ve geleceği planlayan güçlerin Türklerin tarihî ve inanç kodlarında yer alan bu unsurları görmek durumundadırlar. Genç ve etkin bir nüfusa sahip olan ve sınırların saydamlaştığı ça-

ğımızda bütün dünyaya yayılan bir milletin geleceğe ilişkin bir potansiyel olduğu bir gerçektir.

Mekânın vatanlaşması açısından bakılırsa Türklerin daha ilk zamanlardan itibaren geniş bir coğrafyaya yayılmış bulunmaları ve kültürlerini güç sınırlarına kadar taşımış olmaları, coğrafyanın siyasi dili açısından dikkat çekicidir. Son dil araştırmaları ilk Türklerin ana yurdunun Altay, Ural Dağları arası, hatta Hazar Denizi'nin kuzeydoğu bozkırlarının asli Türk yurdu olduğunu göstermektedir.²⁰ Dede Korkut Kitabı'nda Oğuz coğrafyası Sir-i Derya'dan Hazar Denizi'ne ve Doğu Anadolu'ya kadar geniş bir bölgeyi içine alır.²¹ Burada Doğu Anadolu kaydına bir not düşmek gerekmektedir: Anadolu'ya ilk gelip yerleşen Türkler, Oğuzların Kınık boyu değildir. Bu konuda Akkad Kralı Sargon'a ve torunu Nam-Sin'e ait belgeler önemli bilgi sunmaktadır. Akkad Kralı Naram-Sin'in MÖ 2250'lerde Anadolu'ya yapmış olduğu seferi anlatan Şartamhari Metinleri adıyla bilinen yazılı raporda yer alan bilgiler, Türklerin Anadolu'da 4250 yıl önce var olduğunu

göstermektedir. Üç kopyadan ibaret olan Şartamhari Metinleri Hattuşaş Arşivi'nde ele geçirilen kopyası (KB0 III, 13) son derece önemlidir. Bu metnin on beşinci satırı aynen şöyledir: **Türkî Kralı İleşu-Nail**. Burada geçen Türk ve İleşu Nail herhâlde bize yabancı olmayan kelimelerdir.²² Hem bu tarihî belge hem de Dede Korkut Kitabı'nda yer alan bilgiler Anadolu'nun Türk yurdu olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Türk olarak doğmak bizim elimizde değildir. İnsan kendini fark etmeden önce kendini bir ailenin, devletin ve kültürün içinde bulur. Bir ideoloji olmanın ötesinde bir sosyokültürel sistem olarak milliyetçilik; dil, tarih ve akıl unsurlarına yaslanarak söylemini varlık, bilgi ve değer üzerine inşa eder. Tarihî maked-

Üretim hızı bir şekilde teknolojiye dayanır duruma gelmesi, dolayısıyla ekonominin sosyal ve siyasi hayatın merkezi konumuna yükselmesi bilgiyi hem kişisel kaynak hem de kilit ekonomik kaynak hâline getirmiştir.

daratın terimleriyle düşünmek tarihî bilinci ve etkinliği çağın duvarına taşıyarak yeni bir tarihî ufuk geliştirmektir. Günümüz dünyasında bütün dünyaya yayılmış, genç bir nüfusa sahip, dogmatik uykusundan uyanmış Türk milleti tarihin nesnesi olamaz. Bu hem tarihin akışına hem de akla aykırıdır. Türk milliyetçiliği geleneği kelimenin tam anlamıyla geleceği inşa etme idealinin adıdır. Belirtilen anlamda milliyetçiliğin ırkçılıkla hiçbir alakası yoktur. Çünkü "İrkçilik zamanın başlangıcından bu yana iğrenç bir çiftleşmeler dizisiyle anlatılan ebedi bulaşıklıklar rüyası görür. Bu nedenle tarih dışıdır. İrkçilik rüyalarının kökenleri millet değil, sınıf ideolojilerinde en çok da yöneticilerin kutsallık ve kan iddialarında, aristokratlar içi üremelerde yatar."²³

Milliyetçiliğin tarihî kökenine ve unsurlarına değinen B. Anderson tarihî iki aşamadan bahseder: İlk aşama, dikey zaman kavramının yanında yatay zaman kavramının gelişmesidir. İkinci aşama ise kapitalist yayıncılığın ortaya çıkmasıdır. Ayrıca (a) Ana

vatan düşüncesinin belirmesi, (b) Eş anlılık düşüncesinin kapitalist yayıncılık ile bir araya gelmiş olması. Dikey zaman kavramını geçmişten geleceğe doğru ilerleyen zaman düşüncesi şeklinde tanımlarken yatay zaman kavramını aynı "an"ı farklı zaman ve mekânlarda yaşamak olarak tanımlamaktadır. Milliyetçiliğin tarihine ilişkin yapılan bu yorum, bize, şu iki hususu hatırlatmaktadır: (a) Gelecekteki toplumda vuku bulan her olay, ancak belirli bir zaman aşımından sonra farklı coğrafya ve mekânlarda ortaya çıkmıştır. (b) Geleneksel toplumdaki modern topluma geçiş sürecindeki teknik değişimler ve iletişimin olabildiğince hızlı olması, farklı coğrafi bölgelerde vuku bulan herhangi bir olayın "an" olarak eş zamanda tüm coğrafyalarda beraberce yaşanmaya başlamıştır.

Teknik değişimlerin ve iletişimin zaman-mekân kenetleyen özelliği bilginin anlamında köklü değişime yol açmaktadır. Teknik değişikliğin hızı, zanaatçıların

asla ortaya koyamayacağı kadar büyük bir sermaye talebi getirmiştir. Üretimin hızlı bir şekilde teknolojiye dayanır duruma gelmesi, dolayısıyla ekonominin sosyal ve siyasi hayatın merkezi konumuna yükselmesi bilgiyi hem kişisel kaynak hem de kilit ekonomik kaynak hâline getirmiştir. Emek ve sermaye ortadan kalkmış değildir, ancak bunlar çağımızda ikinci plana düşmüşlerdir. Dolayısıyla bugün bilgi ne tür yeni bilgilerin gerekli olduğunu tanımlamak ve bilgiyi etkin kılmak için nelerin gerekli olduğunu ortaya çıkarmak amacıyla sistematik olarak kullanılmaktadır. Bilginin aletlere, süreçlere ve ürünlere, insan davranışlarına uygulanması ve artık yöneticinin bilginin verimli uygulanmasından sorumlu kişi durumuna geçmesi yeni bir insan tipini ve toplumsal düzeni üretmektedir. Bugün bilgi denildiğinde kastedilen şey, eylemde etkin olan enformasyondur.²⁴ Dolayısıyla tarihî mükedderatın / kültürel aklın terimleriyle düşünmeye iletişimi eklememiz gerekmektedir. Sadece bilmek ve düşünmek yetmez, aynı zamanda Türk milletinin bütün fertleriyle akli temelde iletişime geçmek önem arz etmektedir.

2. Tarihin Yorumu: Gelenek ve Strateji

Tarihte yaşanan olayların oluşum ve gelişim tarzlarını, sonuçlarını tespit ederek kendi duruşunu belirlemek ve yeni durumu anlama, açıklama ve davranış biçimi geliştirmek için yorumlamak, yani tarihin felsefesini yapmak gerekir. Tarih bir milletin hayat tarzının kaydedilmiş boyutudur. Dolayısıyla bir milletin geleneğidir. Gelenek ise hem geçmişi aydınlatmanın ve geleceği inşa etmenin yolu hem de yöntemi ve stratejisidir. "Milliyetçilik tarihin yorumudur." tanımı, kelimenin tam anlamıyla bu gerçeği ifade etmektedir. Çünkü tarihî durumu anlamak ve felsefesini yapmak, etkin bir tarihî bilinç üreterek geleceği inşa etmeye yönelmektir. Türklerin tarihî durumu ve geleceğe akışını en iyi anlatan tarihî belgeler; Türklerin yayılma siyasetleri ve uyguladıkları stratejilerdir.

Asya Hunları diye bilinen Türk kütlelerinin ana yurt bölgesinden çıkış tarihi ve yönleri, hem coğrafi ve kültürel hem de siyasi ve jeopolitik açıdan son derece önemlidir. Dünyanın üç kıtasına yayılan ve gittiği her coğrafyada devlet kuran "bir dünya tasavvuru ideali"ni birilerinin sıkça kullandığı macera kelimesi açıklayamaz. Hun ve Oğuz göçleri hem uzun mesafeler katetmek suretiyle yapılmış hem de önemli tarihî sonuçlar vermiştir. Bu göçler vatanı terk etmek değil, İbrahim Kafesoğlu'nun deyişiyle "Yeni vatan kurma maksadını güden büyük çaplı fütûhatı karakterize eder."²⁵

Türklerin göç politikalarını başarılı hedefe ulaştıran sebeplerin başında bütün göçlerin Türk hükümdar ailesi mensupları tarafından sıkı bir disiplin altında sevk ve idare edilmesidir. Kendi ülkelerinde iktisadi sıkıntı içinde kalan boy parçalarının, ailelerin ve sağlam yapıları gençlerin yabancı devletlerde hizmet almaları süretinde belirir. Bu yolla, Türklerin katıldıkları topluluklar içinde üstün bir kabiliyet göstererek askerî kuvvetlere ve siyasi hayata hâkim oldukları tarihî bir gerçektir. Elbette ki bu kendiliğinden değil, bilgi, ferdin şahsını aşan ve etkileyen

amaçlı eylem ve adalet sacayaklarına yaslanan bir zihniyetin ve iradenin sonucu idi. Tarihî durumun kendi bağlamında ürettiği krizleri ve yetersizlikleri (kuraklık, nüfus yoğunluğu, otlak darlığı) aşmak için başvurlan bu yöntem, kendine özgü ve tarihîdir. Fakat bunun arkaplanında yer alan zihniyet ve irade siyasi ve stratejik çerçevede her zaman yol gösterici olma özelliğini taşımaktadır.

Arkaplana baktığımızda şunu görürüz: Türklerin yayılmasında ve başarılı olmalarında en belirleyici amil, Türk maneviyatının sağlamlığıdır. Zaruret neticesi de olsa bilinmeyen ufuklara doğru akmak, her an karşılaşacağı aşikâr tehlikeleri göğüslemeye hazır bulunmak ve aralıksız bir ölüm kalım savaşı içinde yaşamak her millet için tabii sayılacak bir davranış değildir. Türklerde açık şekilde müşahade edilen ve onların tarih boyunca, hareketli bir topluluk hâlinde sürekliliğini mümkün kılan bir ruhi zindelik, başarılarla birlikte artmış, her askerî muvaffakiyet yeni bir siyasi hedefe yol açmış ve ülkeler zaptedildikçe yeni fetih arzuları kamçılanmıştır. Bu durum Türklerde, zamanla, dünyayı huzur ve barışa kuvuşturmayı gaye edinen fütuhât felsefesi ve her yerde adil, eşitlikçi, Türk töresini / hukuku yürürlüğe koymak üzere bir cihan hâkimiyeti ülküsü doğurmuştur.²⁶ Hayvancılığa ve tarım toplumuna özgü göç hadisesi, elbette ki bugün işlevini katbetmiştir. Fakat göç hadisenin arkasında yatan siyasi zihniyet ve strateji, çağdaş felsefi akımların zemininde teşekkül eden milliyetçi bakışa yeni ufuklar açmıştır. Türk modernleşmesi sürecinde milliyetçi söylemin fikrî ve siyasi önderleri sürekli olarak bir Türk dünyasından söz etmiş ve bunun öncülüğünü yapmışlardır.

Sınırların saydamlaştığı ve geçirgenleştiği dünyada farklı sebeplere bağlı olarak bütün dünyaya yayılan Türkler; toplumu ve politikayı etkileyen kurumlar yoluyla tarihî görevlerini farklı biçimde yerine getirebilirler. Bilgiyi işe koşmak, aletlere, süreçlere, ürünlere uygulamak yeni dönemde çok geçerli bir yöntemdir. Fikrî alanda milliyetçi aydınlar önemli bir birikim sunmuşlar ve bundan siyasi ve sosyal sonuçlar çıkarmışlardır. Tarih felsefesi yapma noktasında kapı aralayan milliyetçi aydınların geleneğini sürdürme noktasında bugün bir zaafiyetin yaşadığı gerçektir. Bu durum, geçmişini aktarma ve tarihî ufkun etkinlik alanını yorumlama noktasında yaşanan felsefi yetersizlik, çağı şekillendiren dünya sistemlerini ve tarihî güç bloklarını, bunların yönelişlerini ve özellikle Türkiye'ye yönelik stratejilerini anlamada geç kalmaya yol açmaktadır. Bu nedenle büyük kentlerde düşünce merkezleri, özel eğitim kurumları kurmak, özellikle gençliğe yönelik fikrî seminerler, sanat faaliyetleri icra edecek mekânlar inşa etmek ve kaliteli hizmet sunmak "zihinlere dönük olarak yapılan" saldırıları önlemek, Türk milletinin diline, tarihine, kültürüne ve estetik zevkine uygun algı kalıbı geliştirmek zihnî fütûhatın yeni biçimi olmalıdır.

Hangi tarihin içinden geldiğimizi belirlemek kadar, hangi dünyada yaşadığımızı anlamak da önemlidir. Kendini ve içinde bulunduğu çağı anlamadan milliyetçilik üzerine konuşmak buza yazı yazmaktan farksızdır. Bilgi akışının

hızlandığı bir dünyada her yapılan işte sürekli iyileştirme, yeni uygulamalar geliştirme, bütün sosyopsikolojik olguları dikkate alarak ayrıntıları görmek, özetle yeni bir hareket yöntemi geliştirmek, günümüz dünyasında zihniyet inşa etme ve yönlendirme amaçlı politik-stratejik hamleleri bozmanın ve başarılı olmanın yoludur. Çünkü toplumsal bağlamda etkinliğini yitiren bir fikrî ve siyasi hareketin başarılı olması ancak konjonktürel olarak mümkündür. Öyleyse milliyetçi bakışın fikrî ve siyasi önderleri aşağıdan yukarıya doğru bir zihniyet inşa etmenin bütün araçlarını üretmek ve sosyal bağlamda etkin olmak durumundadırlar.

III. AKIL: KÜLTÜR ve YENİLEŞME

1. Oluşturulmuş Akıl: Fikrî ve Amelî Gelenek

Akıl; insanın bilgi edinme, iyinin kötünün arasını ayırma ve temyiz etme gücüdür. Ancak burada kastedilen akıl her insanda potansiyel olarak var olan

Bir milletin inançları, değer hükümleri, örf ve âdetleri, estetik zevki, kısaca millet fertlerinin iştirak hâlinde bulunduğu manevi hayat “oluşturulmuş akıl”dır.

akıl değildir. Burada kastedilen akıl, gerek fert gerekse toplum tarafından kazanılan / araştırma ve tefekkür sonucu üretilen bilgi ve sosyopolitik bağlamdır. Fikir öncüleri, siyasi şahsiyetler, yazıtlar / metinler, arşivler ve kurumlar bu akli oluştururlar. Bir başka deyişle burada kastedilen akıl; varlığı ve hayatı anlama ve kavrama noktasında fikrî duyarlılığın oluşturduğu “akıl”dır. Söz konusu “akıl” ferdin veya toplumun önünü açan, olayları ve tarihin seyrini kavramaya yardımcı olan, kendisine yönelik tehditleri algılama ve önleme noktasında yol gösterici olan “akıl”dır. Bir milletin inançları, değer hükümleri, örf ve âdetleri, estetik zevki, kısaca millet fertlerinin iştirak hâlinde bulunduğu manevi hayat “oluşturulmuş akıl”dır. Bu akıl ya da kültür, bir milletin varlığını gösteren “tarihî durumu” ifade eder.

Belirtilen tanım çerçevesinde Türk aklından bahsetmek mümkün müdür? Bu soruya olumlu ya da olumsuz cevap vermenin imkânı, fikrî ve amelî geleneğin içinde yatmaktadır. Oluşturulan fikrî ve

siyasi gelenek ve bunun amelî hayata yansıma biçimleri beşerî tarihin ve tecrübenin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Varlık, bilgi, değer anlayışı bağlamında yaşantının her alanına yayılan fikrî, ahlaki, siyasi, iktisadi ve bediî gelenek “köklü ve etkili bir kültürel miras”ın varlığına tanıklık etmektedir. Türk milletinin tarihî tecrübesini ifade eden bu “akıl” temel unsurları şöyle sıralayabiliriz:

Birincisi: Tarihte iz bırakan fikir işçileri ve yapıtlarıdır. Türk tarihinin erken dönemi mitiktir. Yazıtlarda yer alan ifadeler, varlığın ve hayatın “birbirine zıt,

ancak birbirini tamamlayan iki presnsip" üzerine kurularak açıklanması Türklerin vahdetçi bir dünya görüşüne ulaştıklarını gösterir. Dokuz Oğuz Efsanesi, Oğuz Destanı, Bozkurt masalı ve Alankuva, Kırk Kız gibi anlatılar, "toplumsal ethosu" mitik öğelerle inşa eden ve esas anlamı / prensipleri geleceğe aktaran anlatılardır. Ayrıca Turfan, Hoço, Karaşar şehirlerinde kumlar altından çıkarılarak kütüphane teşkil edecek ölçüde zengin Uygur vesikaları ve yapıtları tarihî duruma ilişkin fikrî hayatı ortaya koymaktadır.²⁷

İslam sonrası devirde neredeyse her alanda Türk Müslüman düşünürlerin varlığına şahit oluyoruz. İbn Türk el-Cîlî, Mehmed b. Musa el-Harezmi, Tabib Ahmedî, Buhari, Matûridî, Farabî, Nizamülmülk, Yusuf Has Hacib, Kınalızade Ali Çelebi, Taşköprülüzade Ahmed Efendi, Vanî Mehmed Efendi, Ahmed Cevdet Paşa farklı alanlarda öne çıkan şahsiyetlerden sadece birkaçıdır. Esasen, kelimenin tam anlamıyla İslam düşüncesinin merkezi Türk dünyasıdır. Klasik dünya dil sisteminin çöküşü ile birlikte Batı'da üretilen modern dünya sistemi etkin olmaya başlayınca dünya ölçeğinde yaşanan büyük hadiseler ve Batı'nın sömürgeleştirme hareketlerine direnen ve bütün İslam coğrafyasında bağımsızlık ateşini yakan yine Türklerdir. Tabii ve sosyal bilimler alanında dünya ölçeğinde etkin bilim ve fikir adamları yetiştiren Türkiye Cumhuriyeti, 1989-1991 sonrası dünyada bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyetleri, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Kafkas ve Balkan Türklüğü aleyhimize gelişen güç denkleminde rağmen jeopolitik özelliği yüksek bir coğrafyada fikrî ve amelî geleneği temsil etmektedirler.

İkincisi: Türk tarihinde önemli rol oynayan, devlet sistemi geliştiren ve uygulayan, çağ açıp çağ kapatan, sömürgeci istilaya karşı Türk'ün mücadelesini veren siyasi şahsiyetler ve liderlerdir. Mete Han'dan Atilla'ya, Balamir Kağan'dan Kutluk Bilge Kül Kağan'a, Tuğrul Bey'den Alparslan'a Osman Gazi'den Gazi Mustafa Kemal Atatark'e kadar uzanan siyasi önderliğin tarihî çizgilerine, verilen mücadeleye baktığımızda şu sonucu çıkarabiliriz: Türk fikrî ve amelî geleneği aynı zamanda siyasi akıldır. Gerçekçi, nazari olanla amelî olan arasında bağ kuran, açık ve anlaşılabilir, fakat rasyonel / akılcı, tabii-tarihî ve sosyal olguları gören ve hareketinde bunu dikkate alan bir fikrî geleneğin siyasi eyleme dönüşmesi, Türk milletini siyasi alanda var kılmıştır. Erken dönemde Çinliler ve Bizanslar, ardından Persler, daha sonra Avrupa, şimdi AB ve ABD gibi güçlerle sürekli olarak

Gerçekçi, nazari olanla amelî olan arasında bağ kuran, açık ve anlaşılabilir, fakat rasyonel / akılcı, tabii-tarihî ve sosyal olguları gören ve hareketinde bunu dikkate alan bir fikrî geleneğin siyasi eyleme dönüşmesi, Türk milletini siyasi alanda var kılmıştır.

mücadele etmiş bir milletin siyasi geleneği, her türlü stratejik hamle ve karşı koyma hareketinin kodlarını içermektedir.

Üçüncüsü: Türk milletinin tarih aklının sicilleri olan yazıtlar, arşivler ve amelî hayata ilişkin geleneklerdir. Göktürk Yazıtları'na sinen tarihî köken Türk milletinin varoluş ufku ile geleceğe bakışını gösteren en önemli kayıtlardır. Kut-sallık fikri ve özellikle İslam'a girdikten sonra "hakikate ulaşma, töre / hukuk esasına dayalı olarak âleme düzen verme fikri",²⁸ ilahî bir bağış ve buyruğa dayalı olarak sultanın öncülüğünde örgütlenme biçimi ve ideal bir dünya tasavvuruna içkin zaman fikrî, kültürel anlamda milletleşmenin geleneksel kodlarını oluşturmaktadır. Türklerin yaşadıkları bütün coğrafyada Dede Korkut'un destanında yer alan "Yoksulu doyur, çıplağı giyindir, borçluların borcunu ver." esasları eylem alanına taşınarak tarih somut kurumlar oluşturulmuştur. Aynı şekilde bütün Türk dünyasında devlet ve millet geleneğini belgelendiren yazıtlar ve arşivler büyük bir medeniyete şahitlik etmektedirler.

Dördüncüsü: Anav, Kelteminar kültüründen Su, Saka, Hun, Sabar, Götürk, Uygur, Gazneli, Karahanlı, Selçuklu, Osmanlı, Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar uzanan edebiyat, sanat ve müzik estetik zevkin en ince ürünlerine eşlik etmektedir. Türk kültürüne ve diline, estetik zevkine ses veren binlerce sanatkâr köklü bir geleneğin ve medeniyetin eseridir.

Bilgiyi, bilginin kaynaklarını, elde etme yöntemlerini içeren, bunu tarihî gelenek hâline dönüştüren kültürel miras / oluşturulmuş akıl; kriz dönemlerinde başvuru kaynaklarıdır. Çünkü bu kültürel miras, bir varoluş biçimi olduğundan siyasi hareket tarzı oluşturmanın ve strateji geliştirmenin bütün kodlarını ve imkânını içermektedir. Mevcut geleneğin üzerine yeni değerler ve siyasi esaslar ilave ederek kendimizi yenilemek mümkündür. İşte bu yenilenme eylemini, inşa edici / kurucu akıl olarak adlandırabiliriz. İnşa edici / kurucu akıl; Türk milletinin tarihî tecrübesinin her safhasında / özellikle kırılma dönemlerinde görülen akıldır. Bozkır hayatından kentlere, devletlere ve büyük bir medeniyete uzanan ve her kırılma döneminde yeniden dirilişe eşlik eden bu akıl, kökleri tarihin derinliğine uzanan, çağların ufkunu anlayan ve yorumlayan aklın ve eylemin göstergesidir.

Milliyetçilik, oluşturulmuş akla dayanan inşa edici zihniyettir; Türk milletinin tarihî ve kültürel birikimini benimsemek ve tarihî ufkun etkinliği bağlamında yeniden inşa etmektir.

2. Oluşturucu Akıl: Kurucu ve Dönüştürücü Eylem

Türk aklı; tarihin derinliklerinden günümüze kadar uzanan süreçte felsefi ve sembolik evrenin bilgi yoluyla medeniyete dönüş biçimlerine, diğer bir deyişle

derin bir kültüre, siyasi hareket tarzına, kendini koruma reflekslerine ve kopuş-çöküş dönemlerinde yeni imkânlar arama, kendini yeniden tanımlama yeteneğine tanıklık eder. Millet inşa etmenin “değerler üzerinden” mümkün olduğu gerçeği Türk milletinin varoluşunu tahkim etme noktasında değer üreten, değer veren, değerlendiren bir “kurucu akla” sahip olduğunu gösterir. Fikirden siyasete, ahlaktan sanata, imandan hayata yayılan bu kültürel akli kavramak ve geliştirmek millet olmanın farkına varmak ve milliyetçi olmaktır. Buna göre **Türk milliyetçiliği oluşturulmuş akli temel alan oluşturucu akıldır**. Hun Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşuna kadar kurucu aklın yapısına ve öncülürine bakılırsa tarih yapmanın ve yenilenmenin ne anlama geldiği anlaşılabilir olur.

Millet inşası; tarihî, kültürel ve insani değerler üzerinden yapılır. Çünkü millet; dil, kültür ve mefkûre birliğiyle birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği bir siyasi ve içtimai heyettir.²⁹ Türk milletinin varoluşunu sağlayan dil, kültür ve mefkûre, tarihî tecrübeden geçmiş muhkem direklerdir. Çünkü bu millet, değer üreten, değer veren, değerlendiren bir “kültürel akla” sahiptir. İmandan hayata, fikirden siyasete, ahlaktan sanata yayılan bu kültürel akli kavramak ve geliştirmek, millet olmanın farkına varmaktır, milliyetçi olmaktır. Öyleyse **milliyetçilik, oluşturulmuş akla dayanan inşa edici zihniyettir; Türk milletinin tarihî ve kültürel birikimini benimsemek ve tarihî ufkun etkinliği bağlamında yeniden inşa etmektir**. Milliyetçilik, kültürel akla sahip olma bilincidir. Tarihin ve kültürün yeniden yorumu ve varoluş biçimidir, zamanı ve mekânı kazanılmış ve inşa edici akla yoğunlaşmak, coğrafyayı vatana dönüştürmek, fikrî ve siyasi ufuktur. Milliyetçiliğin var olma iradesini hukuk oluşturur. Bu bağlamda milliyetçilik; bir milletin varoluş biçimine bağlılık, hukuka riayet ve aidiyet duygusudur. Çünkü millet; “tarihi bir toprağı, ortak mitleri, tarihî belleğı, kitlevi bir kamu kültürünü, ortak bir ekonomiyi, ortak meşru hak ve görevleri paylaşan insan topluluğudur.”³⁰

Büyük bir imparatorluk kuran ve iç dinamiklerini kaybetme sonucunda derin bir kırılmaya uğrayan Türk milleti, dogmatik uykusundan uyanmış, tarihin etkinlik ufkuyla kendi geleneğini yeniden yorumlayarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni kurmuştur. Verdiği mücadele ve geliştirdiği model, İslam coğrafyasında “modernite”nin yorumudur. Kurucu aklın geliştirdiği fikrî ve siyasi kodlar, Türk milliyetçiliğinin iman hazinesidir. Müşterek değer, sembol ve geleneklerden mürekkep bir ilişkiler ağı oluşturmak bir milletin kültürüne müracaat etmekle mümkündür. Çünkü kültürel ortak miras, fertler arasında yakınlığı sağlar ve aidiyet duygularını pekiştirir; engelleri aşmanın, zorlukları göğüslemenin dayanaklarını / siyasi ve stratejik kodlarını sunar. Egemen güçlere karşı direnmenin eşiklerini barındıran kültürel miras, Türk milletinin diriliş mücadelesine rehberlik eder.

Belirtilen çerçevede Türk milliyetçiliği, kültürel mirasın tarihin ufkunda yeniden yorumudur. Laik, demokratik, hukuki ve sosyal nitelikleriyle inkârı müm-

kün olmayan fikrî hasılanın ve siyasi geleneğin bir ürünüdür. Dolayısıyla Türk milliyetçiliği, milletin ortak değerlerini ortak bilgiye, bilince ve ortak siyasi harekete taşıyan vaziyet alma biçimlerine eşlik eder; tarihî ve kültürel bütünlüğü temsil eder. Bir başka deyişle, milletin siyasi geleneğiyle manevi-kültürel geleneği birbirinin alternatifi değildir. Milliyetimiz bir bütündür. Çünkü toplumsal tasavvurumuz, yani varlık, bilgi ve değer anlayışımız aynıdır. **Tarihî tecrübe, manevi yapı; yani İslam ve onun temeli olan Kur'an ve Hz. Muhammed, siyasi geleneğimiz, gelecek tasavvurumuz, var olma ahdimiz ve ideallerimiz millî bütünlüğümüzün esaslarıdır.** Bu milliyetçilik anlayışı, devlet aklı ile toplumun aklı arasında bir kopukluk görmez. Bunları birbirinden ayıran her anlayışı kültürel aklı parçalayan bir unsur olarak kabul eder ve vaziyet alır. Bir başka deyişle kopukluk olduğunu iddia eden fikrî ve siyasi hareketler her ne kadar bunları çatıştırmak isteselerde, Türk milletinin gerçeği bu değildir.

XX. yüzyılın son çeyreğinden itibaren başlayan ve günümüzde postmodern düşüncenin ürettiği izafiliğin titrete diline sığınarak özgürlük adına kabileci, cemaatçi özel diller, özel inançlar, özel semboller, özel üstünlük alanları oluşturma girişimi, ortak aklı parçalamakta ve bozmaktadır. Devlet içinde devlet, millet içinde millet anlayışı özgürlüğün bir kıstası olarak sunulmakta ve her şey özelleştirilmektedir. Oysa ne din ne hukuk ne laiklik ne de sosyal adalet özel ve parçacı tutumlara elverişlidir. Böyle bir yönlemlerle yola çıkanlar, ortak anlamdan, tasavvur biçiminden koparak “bulanık, terk edilmiş bir durumu” var olmanın ve alan genişletmenin aracı yapmaktadırlar. Ortak anlam dünyasının ve tasavvur biçimlerinin adı olan milliyetçilik kopuşun ve parçacı eğilimlerin fikrî, siyasi ve stratejik tehdidi altındadır. Ayrıca küresel ideolojinin dönüştürücü ve biçimlendirici mutlak dili karşısında “mega Batılılaşma” serüvenine katılarak “akıl tutulması” denilen bir süreci yaşamaktadır.

Böyle bir fikrî ve siyasi ortamda milliyetçi bakış; (a) Kültürel akla, tarihî ve manevi değerlere bağlı olmalıdır. **(b)** Kurucu akla, yani Cumhuriyetin kuruluş felsefesine bağlı kalmalıdır. **(c)** Tarihî ufkun etkinlik alanıyla kurucu akıl arasında felsefi bağ kurarak “adalet ve hukuk”un siyasi ve sosyal alanda yerleşmesini esas almalıdır. **(d)** Demokratik kültürün ve hakların ortak akıl üzerinden geliştirilebileceğini ve yerleştirebileceğini felsefi dille anlatmalıdır. **(e)** Özgürlüğün insan olmanın gereği olan temel, vazgeçilmez değer olduğunu sözden çıkarıp eyleme dönüştürmelidir. **(f)** Bütün bunların, ortak akıl ve bağımsız dev-

Tarihî tecrübe,
manevi yapı; yani
İslam ve onun temeli olan Kur'an ve Hz. Muhammed, siyasi geleneğimiz, gelecek tasavvurumuz, var olma ahdimiz ve ideallerimiz millî bütünlüğümüzün esaslarıdır.

letle mümkün olabileceği hatırdta tutulmalı ve bağımlılığın her türlü reddedilmesidir.

Belirtilen sabiteler bağlamında milletin manevi ve kültürel değerlerinden, **Cumhuriyetin kuruluş felsefesinden kopmuş, adalet duygusunu ve hukuk devleti idealini yitirmiş, demokratik kültürün ve hakların temelinin ortak akıl olduğunu unutmmuş, baskıcı, darbeci, bağımlı ve küreselci bir fert, milliyetçi olamaz.** Belirtilen tutumlar, milliyetçiliğın temel sabitelerine aykırıdır. Millete bağılı ve güçlü bir değer algısına sahip bir insan için en temel vazife, insanın hak ve hukukunu korumaktır. Türk kültürü bağlamında hak ve hukuk algısını yitirmiş, merhametten soyutlanmış bir fert, millî benlikten ve millî ruhtan söz edemez.

Cumhuriyetin kuruluş felsefesinden kopmuş, adalet duygusunu ve hukuk devleti idealini yitirmiş, demokratik kültürün ve hakların temelinin ortak akıl olduğunu unutmmuş, baskıcı, darbeci, bağımlı ve küreselci bir fert, milliyetçi olamaz.

Çıkar çizgisini takip ederek baskıcı ve bağımlı eğilimlerin parçası olmak isteyen her anlayış ve tutum, “kültürel aklın” dışına çıktığı için milliyetçi olamaz. Millet merhalesine yükselmiş ve tarih içinde önemli bir rol oynamış, iz bırakmış Türk milletinin mensupları kabileci olamaz. Böylesi eğilimleri demokrasi ve özgürlük etiketleri altında meşrulaştıramaz.

İçinde bulunduğumuz tarihi kesitte Türk milliyetçiliğının arızalar içine düştüğü, bazen postmodern izafiliğın titrek dilinde özel dillere sığınan bazen de “hukukun, demokratik kültürün ve özgürlüğün dışına düşen” duygusal ve tepkisel dile eşlik eden görüşlere taraftar olanların varlığı bir gerçektir. Daha da önemlisi, küresel ideolojinin ve postmodern durumun ürettiği felsefi ve siyasi çatlağın içinden Batı eksenli egemen güçlerin politik-stratejik amaçlarına uygun bir dil geliştirildiğine ve bunun meşru gösterilmek istendiğine tanık oluyoruz. **Eğer tarihin süzgecinden günümüze kadar uzanan bir**

anlam dünyasından ve kültürel akıldan söz etmemiz mümkünse, Batı eksenli emperyalist aklın ürettiği AB ve benzeri projelere dâhil olmak, ancak onların politik, ekonomik çıkarlarına tam anlamıyla teslim olma, kültürel dönüşümü gerçekleştirme şartına bağılıdır. Öyleyse Batı eksenli emperyalist akılla Türk aklı arasında felsefi bir ayırım yapmadan duruma uydurulmuş bir milliyetçilik anlayışı, kendi tarihî gerçekliğinden koptuğu için yapaydır. Kendi ölümünü ilan etmektir.

Millî değerlere karşı geliştirilen siyasi ve fikrî saldırıların kökeninde ne var? Kestirmeden ifade edelim ki bunun altında postmodern duruma uydurulmuş politika ve din anlayışı yatmaktadır. Çünkü postmodern durumun politik dili; farklılıkların ve farklı yaşantıların korunmasını öncellediğini söyleyerek ortak tasavvurların geçerliliğini yitirdiğini tembihler. Modern dünya görüşünün tür-

deş ve evrensel ülküsüne karşı geliştirilen farklılık ve yerellik düşüncesi, aslında, eleştirdiğini tersinden üreten daha teknik ve estetik bir dile sahiptir. Eğer farklı akıllar, zaman-mekân kenetlenmesi eşliğinde bir gücün etrafında birleşmek zorunda kalıyorsa, burada öne çıkarılan ile üzerinde oynanan şeyin ne olduğunu görmek gerekir. Öne çıkarılan farklı akılların varlığını kabul ederek çok kültürlülüğü, sözde özgürlüğü kutsamak, dolayısıyla “dinî ve etnik ayrışmaları” meşrulaştırmaktır. Üzerinde oynanmak istenen ise millî kültürü izafiliğin belirsiz dilinde eriterek dinî-etnik ayrışmaların yolunu açmaktır.

Postmodern izafiliğin fikrî ve siyasi dilinde öznenin yeri yoktur: Yani özne, vatansız, tarihsiz ve kültürsüzdür. İnce bir dille kimliğinden kopartılan insanı, her akıllı ve kültürü kabul ediyormuş görünen merkezîleşmiş güçlere ekleme faaliyeti postmodern izafiliğin politik diliyle gerçekleştirilmektedir. Bir başka deyişle, postmodern izafiliğin ötekini ayrıştıran yüzüyle zihnen ve kültürel olarak parçalanmış toplumları merkezîleşmiş güçler ve onların kültürleri etrafında birleştirmek, özel proje olarak uygulanmaktadır.³¹ Postmodern izafilik üzerine kurulan politika, ötekinin zihniyetini, ekonomik çıkar adına diğer kültürleri parçalayan ve yıkan, hatta işgal eden merkezî gücün pratiklerini hoş görececek kıvama getirme faaliyetidir. Felsefi ve politik kırılmaların yaşandığı her dönem, yeni bir durumun habercisidir. Bu ilkeye bağlı olarak diyebiliriz ki **postmodern durum; izafiliğin belirsiz ve yönsüz diliyle millî kültürün, dolayısıyla millî devletin miadını doldurduğunu ilan ederek postmodern imparatorluğa bağlama faaliyetinin politik adıdır.**

Postmodernist aydınlar göre, tarihî durum özgürlüğün gereği olan farklılığı ve çeşitliliği tembihlemektedir. Bunun dışına çıkılamaz. Zira iletişim ağlarının hızı ve dönüştürücü rolü millî kültürü yıkmakta ve uluslararası kültürün oluşmasına katkı sağlamaktadır. Ekonominin ve teknolojinin dili değişmekte ve millî dili aşmaktadır. Çoğulculuğa yapılan vurgu iletişim ağlarının ürettiği ve bütünleştirdiği ortak kültüre dönüşmektedir. Farklı dil ve farklı akıl deyimleri eşliğinde bütün millî devlet ve millî kültürler atomize edilirken, ABD'nin güç politikasını küreselleşme kavramı etrafında sürdürülmesi oldukça ilginçtir. Meselenin düğümlendiği nokta da tam burasıdır. Bir taraftan millî tanımına giren ve millî olmayı belirleyen sınırlar içinde sürdürülen kültürün ve politikanın dünya gerçeklerinin dışına düşüğünü ve ekonomik alanda daralmaya yol açtığını söyleyeceksin diğer taraftan farklı dilleri ve akılları özgürlüğün olmazsa olmaz gerekçeleri sayarak kendi et-

Postmodern durum; izafiliğin belirsiz ve yönsüz diliyle millî kültürün, dolayısıyla millî devletin miadını doldurduğunu ilan ederek postmodern imparatorluğa bağlama faaliyetinin politik adıdır.

rafında toplayacaksınız. Önce milletleri verili durumları tahrik ederek küçülteceksin, sonra küresel şemsiye altına alıp kontrol edeceksin. Küresel gücün ürettiği ve izlediği siyasi yöntem bu olduğuna göre, postmodern durumu sadece bir fikrî hareket olarak değil, politik ve stratejik akıl olarak da okumamız gerekmektedir.

Anlamı belirleyen husus çelişir gibi görünen iki durumu birleştiren şu gerçekte saklıdır: Postmodern politik dilde farklı kültürleri önemseme retoriği bütün farklılıkları kendi şemsiyesi altında birleştirme iddiasında olan postmodern imparatorluğun dünyayı yeniden biçimlendirme amacına bağlı olarak ürettiği öyküdür. Çünkü “Kültürler arası karşılaştırmada araya daima iktidar girer, özellikle bir kültür daha gelişkin ekonomik ve askerî temele sahipse, diğerini hatalı bir şekilde yönlendirmesi kaçınılmaz olur.”³² Bu anlamda hatalı yönlendirme iki şekilde olabilir. **Birincisi:** Milleti oluşturan unsurlardan herhangi bir farklılığın alanına genişleterek abartarak bir grubu stratejik anlamda kullanmaktır. Bunun en somut örneği siyasi Kürtçülüktür. **İkincisi:** Bir milletin kendisini seçilmiş ve üstün görmesidir.³³ Böyle bir üstünlük algısına sahip toplumlar saf / ari biyolojiye dayanmak ister ki bu, Türk milletinin dinî değerleri açısından Allah’a ortak koşmaktır. İnsani değerler açısından ise ahlaki esasların dışına çıkmasıdır. Türk milletinin kültürel mensubiyetini kendi dinamiklerinden kopararak bir ırkçı kalıba oturtmak, bu millete iftiradır.

Postmodern dönemde, “Devlet eliyle ekonomiyi sürdürmek mümkün değildir.” görüşüne dayalı olarak çok uluslu şirketler kutsanmaktadır. “Millî kültürü oluşturmak mümkün değildir.” görüşüne bağlı olarak da uluslararası kültür kutsanmakta ve her gün basın ve yayın aracılığıyla propagandası yapılmaktadır. Kendi kültürel aklına göre değil de uluslararası kültürel kodlara göre nesil yetiştirme politikası, ne o ne bu, hem o hem bu denilebilecek tiplerin üretilmesine yol açmaktadır. Çünkü çok uluslu şirketler, kutsanan uluslararası kültür, özel din dilleri / cemaatler, kavimler kapısı, etnik gruplar havuzu gibi tanımlar ve adlar her ne kadar postmodern durumun gereği olarak sunulsa da bunların tümü küresel imparatorluğun uyguladığı politikanın ve geliştirdiği stratejinin parçalarıdır. Çünkü farklılıklara vurgu, sonuçta insanlığın ortak kültürel değerler etrafında birleştiği veya en azından böyle bir sürece yöneldiği görüşüyle buluşmaktadır. Postmodern politik stratejiyi sürdürmek için, önce millî kültürü olumsuz nitelermelerle uluslararası kültürün karşısına yerleştirmek gerekir. Yapılan şey, kelimenin tam anlamıyla budur.

Böyle bir yaklaşımın felsefi geçerliliği var mı? Hayır. Çünkü uluslararası kültür denilen şey, özel toplumun özel kültürünü evrensellik kalıbına yerleştirdiği ve tüketim ve iletişim araçlarıyla yaydığı kültürdür. Bu, her şeyden önce öteki adına reddettiğini kendi adına kabul etmektir. Felsefi kaygının ötesine düşen postmodern politik duruş, özgürlüğün temeli olan tercihi değil, baskıyı kutsar. Bir toplumun tasavvur biçimlerini, yani varlık, bilgi ve değer anlayışını, ekonomik ve teknolojik üstünlüğe dayalı laf etme hakkını kullanarak tarih dışı

göstermenin başka bir anlamı yoktur. Kaldı ki postmodern nitelermeye bağlı olarak kutsanan kültür: İnsanın en yakın ihtiyaç çemberinin temalarını ve simgelelerini hayatın biricik amacı olarak sunar. Bu yönüyle postmodern kültür: Yeme, içme ve eğlenme kalıplarından ibaret kalır.³⁴

Eğer kültür iletişim ağlarının işlevleri üzerine kurulan etkileşimden ibaretse, uluslararası kültürden söz etmek mümkündür. Tasvir edilen hususlar sosyal olgunun bizzat kendisi olduğuna göre uluslararası kültür; ye, iç ve eğlen kalıplarıyla ilgili motiflerden ibaret kalır. Bu durumda kapitalist hayvanın somutlaşmış içgüdülerini yaygınlaştırmak, uluslararası kültürün ayırıcı vasfı olarak karşımıza çıkar. Ne var ki oluşturulan bu sahne hem araçların işlevleri hem de toplumların tasavvur biçimlerini kuran unsurlar açısından sorunludur. Araçların işlevleri açısından sorunludur, çünkü bunlar; postmodern imparatorluğun politik stratejisi eşliğinde sürdürülen vahşetin mekanik dilini tanımlar. Toplumların tasavvur biçimleri açısından sorunludur, çünkü varlık, bilgi ve değer anlayışından kopan kitle kültürü; iştahın, sömürünün ve mekanik tutumların sonucu olan *kör toplum* olmayı ifade eder. Nitekim ülkemizde Batılı gibi olmanın ürettiği bütün tipler meler sıradan ilgilerin sınırları içinde kalmış ve bu ülkenin geleceğini olumsuz yönde etkilemişlerdir.

Kaldı ki **kültür, sadece sosyal hayata anlam yükleyen pratik kalıplar değil, aynı zamanda bir toplumun dünya kurma etkinliğini ifade eden bilgi, akıl ve dildir.** Oysa postmodern kimlik tanımında "öznenin sabit ve kalıcı bir kimliği olmadığı, öznenin değişik zamanlarda değişik kimliklere büründüğü, bu çelişkili kimliklerin bütünleşmediği görüşü yer alır."³⁵ Çelişkili kimliklerin bütünleşmediği ifadesi, farklı kültürleri

tanıma anlamında değil, farklı kültürel kimlikleri paylaşan insanların bir arada yaşayabileceğini zihinlere yerleştirme anlamında kullanılmaktadır. Dünyanın yeniden yapılandırılması sürecinde politik pratiğe elverişli bu söylem; bir taraftan millî kültürleri parçalamanın felsefi metinlerini oluştururken diğer taraftan dönüştürücü araçlar eşliğinde toplumları değiştirmenin bütün yollarını kusursuzca işletmektedir. Bütün söylenenleri tersine çevirip çok kültürlü-çok dinli anlayışı temsil ettiğini söyleyen toplumlara uyguladığımız zaman, elimizde karşılıksız bir çekin kaldığını görürüz. Belirtilen fikrî ve politik eğilimleri dış dünyaya pazarlayan küresel güç 'Biz Kimiz?' sorusu altında ortak bir faaliyet biçimi tanımı altında ulus inşa etmekten bahsetmekte ve geleceğin ABD'nin oluşturduğu bu temel üzerine oturması gerektiğini savunmaktadır.³⁶

Kültür, sadece sosyal hayata anlam yükleyen pratik kalıplar değil, aynı zamanda bir toplumun dünya kurma etkinliğini ifade eden bilgi, akıl ve dildir.

Eğer belli bir bilgi sistemi, temelinde akıl ve dilin de tikel olduğu görüşü doğru ise özel bir kültürün araçlar eşliğinde farklı kültürel sistemleri dönüştürme eğilimini izah etmekte zorlanırsınız. Kaldı ki kendi sınırlarını aşarak insanlığı bütünleştirme adına özel bir kültürü evrenselleştirme girişimi, diğer milletleri akılsız ve dilsiz görmektir. Kültürel anlamda uluslararası yörünge içine dâhil olmak, kaçınılmaz olarak ötekini yok sayma ve tarihin dışına atma anlamına gelmektedir. Çünkü iletişim ağlarının etkin biçimde kullanımı, merkezde yer alan güçlerin elindedir. Dolayısıyla burada iletişim ve etkileşim değil, tek taraflı biçimlendirme ve belirleme söz konusudur. Üstelik tanımda geçen ortak değerlerin neler olduğu açık değildir. Bu ortak değerler, insan hayatını anlamlı kılan

Kültürel anlamda uluslararası yörünge içine dâhil olmak, kaçınılmaz olarak ötekini yok sayma ve tarihin dışına atma anlamına gelmektedir.

hukukta eşitlik, özgürlük ve siyasi katılım gibi olumlu sayılan türden midir, yoksa özel bir kültürün araçlar eşliğinde diğer kültürleri tarihten silme veya hepten yok etme midir? İkinci şıkkın bütün ağırlığıyla sürdürüldüğü ortadadır. Egemen güçler neden böyle yapıyor, şeklindeki sitem ise safderunluğun eseridir. Burada yapılan eleştiri, sözü edilen politik ve stratejik modele değer içerikli kavramları kullanarak meşruiyet kazandıran ve bunu Türk milletine bir çıkış yolu olarak gösterenlerdir.

Küresel siyasi otoritenin ve ortaklarının şu hususu unutmaması gerekir: Neredeyse çeyrek asırdır dünyadaki gelişmeler, "her şey unutulduktan sonra geriye kalanın kültür olduğunu" göstermektedir.³⁷ Bunu fark eden küresel siyasi otorite bu kez, ülkemizde kültürel farklılık adı altında muharebe alanı oluşturmak istemekte ve buna zemin oluşturan haritalar yayımlamaktadır. Bu çerçevede öne çıkan

postmodern metinleri politik bakışla okumak istediğimizde, gölgelerin yansıdığı duvarda "Ey dünya krallığının havarisi! Farklı kültürleri parçalayarak özel kültür etrafında birleştir!" yazısını buluruz. Millet olma vasfımızı belirleyen esasların bu kadar tahrip edilmesinin nedeni, bir fikrî akımın ne olduğunu anlamadan alıntılama ve kopyalama mantığıyla kendimize yamama hastalığıdır. Postmodern duruma doğrudan ve dolaylı olarak eklenen ve kendi fikrî ve ahlaki arızalarını bu düşünceye yaslanarak aşmak isteyen bazı İslamcı aydınlar, etnik ve kabileci hastalığı din üzerinden bu millete bulaştırmışlardır. İktidar gücünü elde eden bu kesim, açılım gibi etiketler altında bulaşıcı hastalığı bütün toplum kesimlerine yaymış durumdadır.

Kendi zihnini ve varlığını başkalarının vesayetine terk edenler, maddi ve manevi çöküşün nedeni olan korku ve çaresizliği aşarlar. Başkasının vesayetine alışmış ya da korku içine düşmüş siyasilerin ve aydınların yaptıkları ilk iş, ken-

dilerini aşılamaktır. Biz adam olamayız, varlığımızı bir başka güce terk etmesek var olamayız hastalığı, işte bu illetin ürünüdür. Osmanlı Devleti'nin çöküş döneminde bunu söyleyenler, şimdi başka gerekçeler üzerinden küresel sistemin parçası olmamız gerektiğini telkin ediyorlar. **Türk milletinin yapması gereken ilk iş, kendisini bu hastalıktan kurtarmaktır. İslam, hiçbir şekilde birlik şuuruna erişmiş bir yapıyı reddetmez. Çünkü "birlik şuuruna erişmiş bir millet", ortak iş yapma, paylaşma ve birlikte yaşama olgunluğunu ifade eder. Tam aksine İslam, yapay gerekçelerle ortak iş yapma ve birlikte hareket etme iradesini parçalayan eğilimleri ateş çukuruna yuvarlanmak olarak görür (Al-i İmrân 3: 103).**

Kendi toplumunu, tarihini ve kültürünü aşılamamanın bir çeşit hastalık olduğunu ileri süren A. Taneri, "Yabancı İdeolojileri Benimsemeyen Ruhi Sebep-leri"³⁸ başlığı altında bazı tespitlerde bulunur. Milletinin var olma yeteneğine, fikrî ve kültürel gücüne inanmayan bir insanda yabancı hayranlığı başlar. Onların ideolojilerine kapılır. Bu durum, başka bir güce teslim olmak şeklinde tezahür eder. Dün İngiliz ve Amerikan mandacılığı şeklinde açığa çıkan bu hastalık, şimdi özgür ve demokrat ülke olmak için AB ve benzeri sistemler içinde yer almalıyız şeklinde açığa çıkmaktadır. Aynı tarihi paylaşan, aynı değerleri benimseyen ve aynı topraklarda yaşayan bir milletin kültürel aklını parantez içine alarak demokratik kültürü geliştirme adına dış güçlere yaslanmak, sadece kendini inkâr etmenin değil, hastalıklı bir düşüncenin ürünüdür. Bu hastalığı aşmanın yolu, millete kendi değerlerini ve güven duygusunu aşlamak ve millî bilinci geliştirmektir. Kendi kültürüyle beslenen insan, "Kültürel şizofrenik sıtmalardan kurtulur." Çünkü kendi kültüründen beslenen fert ve toplum, farklı kültürleri ve düşünceleri kendisini geliştirmenin, eksiklerini gidermenin yolu olarak görür. Kendi kültürünün noksan tarafını tamamlar. Kendisini geliştirir ve fikrî şahsiyet kazanır. Böyle bir aydın ve siyasetçi yabancı kültürün altında ezilmeyecek ve yabancı ideolojilere teslim olmayacaktır.

IV. ÇAĞIN DİLİ ve MİLLİYETÇİLİK

1. Çağın Dili: Özgürlük ve Hukuk

Klasik çağ; hanedan, kutsal kitap ve dinî kurumların hiyerarşik düzeni içerisinde bir siyasi sisteme eşlik etmiştir. Modern zamanlara geçişle birlikte millet, egemenliğin tek sahibi olarak görülmüş ve insan hakları çerçevesinde yeni bir insan tipi ve toplumsal düzen oluşturulmuştur. Çok kısa bir süre zarfında çok büyük imparatorlukların varlık şartlarını ortadan kaldıran, güçlü ve duygusal örgüsü yoğun olan millet iradesine dayalı siyasi anlayış, doğuşundaki temel değerler dizisinden kısa süre sonra sapmış ve kendine yeni bir çehre yeni bir fikrî arka plan oluşturmuştur. Her kültürel ve siyasi coğrafyada farklı şekillere bürünen bu siyasi eğilim, bir yerde demokratik toplum yapısına delalet ederken, bir

başka yerde melez bir karaktere bürünmüş, diğer bir yerde ise organik bir karakter kazanmıştır. Bu değişik karakterler, herhangi bir siyasi sistemle, o sistemin dayandığı kültürel yapı ve toplumsal ethos arasında sıkı bir ilişkinin varlığını gösterir.

Milletin iradesine dayanan ve millî devleti esas olan modern milliyetçiliğin farklı karakterlere bürünmesinin ve eleştirilmesinin arkasında siyasi sistemin üzerine oturduğu kavramların bulanıklığı, milletleşme eğiliminin bazı kültürel coğrafyalarda ırkçılığa dönüşmesi, kültürel yapının “millî iradeye dayalı siyasi anlayışı” yürütmeye engel olması modern milliyetçiliğin zaaflarını oluşturmaktadır. İçinde bulunduğumuz çağ ise farklı dinî ve felsefi kanaatlere sahip olan insanların yan yana ve iç içe yaşadığı, karşılıklı olarak onaylanmamış felsefi, siyasi ve dinî tutumların buna eşlik ettiği bir toplum yapısına tanıklık etmektedir. Bu durum, daha önceki dönemlerde hiç olmadığı kadar hukuk devletini öngörmektedir. Toplumun güvenliğini ve özgürlüklerini korumanın bir başka yolu yoktur.

İnsan haklarının temelini teşkil eden özgürlüğün akli ve hukuki esaslara dayalı olarak uzlaşma üzerine kuran J. Rawls'un³⁹ geliştirdiği *adalet teorisi* bu kaygının ve önerinin ürünüdür. Fakat o, liberal politik teorinin amaçları ve doğasıyla ilgili geleneksel düşünme biçimini yetersiz görerek liberal adalet teorisinin insanın doğasıyla ilgili bazı ahlaki ya da teleolojik iddialarla başlamaması gerektiğini ifade etmektedir. Ahlaki ve felsefi liberalizmi kapsamlı bir ideoloji gören J. Rawls “değerlerden boşaltılmış” bir toplum inşa etmeyi birlikte yaşamının mümkün formu olarak görmektedir. Bilindiği üzere ahlaki ya da felsefi liberalizm, her zaman insan doğası ya da ahlaki bir gerekçe üzerine konumlandırılmıştır. Öyle ki Yararı'nın bütün insanlara devredilemez haklar verdiği görüşü siyasi eylemi ahlaki yetkilerin kaynağı hâline getirmiş, bu anlayış insanın mutluluğa ulaşmasının önemli bir modeli olarak sunulmuştur. Belirtilen sürecin sonunda liberal siyasi öğretinin dinî bir motif taşımaya başlarken, insanın mutluluğa ulaşması fikri XIX. yüzyılda *yararcı etik* anlayışına dönüştürülmüştür. Belirtilen siyasi teori ya insan doğası veya etik birtakım ilkeleri temele aldığı için⁴⁰ Rawls bunları kapsamlı ahlaki öğretiler olarak görür. Dolayısıyla klasik öğretinin doğal olarak belli bir hayat tarzının iyiliğini savunmakla kalmayıp aynı zamanda onu bir hayat tarzı olarak benimsetmek istediğini ileri sürer.

Modern dünya dil sisteminin siyasi boyutlarından birisini teşkil eden siyasi öğretinin iki ana çizgiye eşlik eder: (a) Yararcılık ya da hedonizm, (b) Adalet ilkesi ya da Tanrı'nın insanları eşit ve özgür yarattığı düşüncesi üzerine kurulan insan hakları. Her iki ana çizgiyi temsil eden düşünürler, görüşlerinin temelinde özgürlüğe verdikleri önemin yer aldığını belirterek kişilerin bağımsızlığının her şeyin başında geldiğini belirtirler. Kişilerin kendi hayatlarıyla ilgili kararları özgür, eleştirel ve bağımsız bir şekilde kendilerinin verdiği görüşü üzerine kurulan “bireyin bağımsızlığı” ilkesi söz konusu teorisinin en cazip, ancak en zayıf tarafıdır. Zira

birey, toplumu biçimlendiren bütün etkili faktörlerin etkisi altındadır. Topluma yansıyan her türlü iktidar, bireyi ya biçimlendirir, yönlendirir ya da tanımlar ve deşifre eder. Bu nedenle siyasi liberalizm istese de belli bir hayat tarzının iyiliğini savunamaz. Sadece genel kabul görmüş siyasi değerlere atıf yaparak ekonomik hiyerarşinin istikrarlı bir şekilde işlemisini garanti altına alır.

İki farklı liberal bakış arasındaki farklılık abartılmaktadır. Nitekim W. Kymlicka, her iki yorumda da özgürlüklerin hukuki açıdan desteklendiğini, aynı

Bilindiği üzere ahlaki ya da felsefi liberalizm, her zaman insan doğası ya da ahlaki bir gerekçe üzerine konumlandırılmıştır.

zamanda bu özgürlüklerin hayata geçirilmesi konusunda benzer hassasiyetin duyulduğunu ifade eder ve der ki: Siyasi liberalizm her ne kadar cemaatçi grupların önüne liberal ilkeler ve liberal kurumlara ilişkin farklı bir görüş koysa da liberal ilkeler ve kurumların kendilerinde önemli değişiklikler önermez. Çünkü siyasi liberalizm de temel özgürlüklere en az kapsamlı liberalizm kadar bağlıdır. Kaldı ki siyasi liberalizme kapsamlı liberal anlayış açısından bakıldığında, insanlara amaçlarını değiştirebilmeleri için belli biçimsel yasal haklar sunuyor değil, bu hakların hayata geçirilmesi için fikrî, eğitsel ve hukuki şartlar sunduğu görülecektir.⁴¹ Böyle bir söylemi liberal öğretinin parçası yapanlar teoriden hareket ettikleri zaman ikna etme güçleri artar, fakat fiilî

duruma / yaşantının politikasına bakıldığında karşımıza çıkan tablo her şeyin biçimsel olduğunu gösterir. Çünkü belirtilen öğreti millete değil, piyasayı ve sermayeyi elinde tutan seçkin zümreye dayanır.

J. Rawls, ortaya makul bir doktrin attığını iddia ederek bunun kapsamlı doktrin savunucuları tarafından da kabul göreceğini savunmaktadır. Buna karşın W. Kymlicka göre Rawls özel hayatlarında cemaatçi olan insanların kamusal hayatlarında neden liberal olmaları gerektiği konusunda tatmin edici bir açıklım yapamamıştır. Bunun nedeni ise cemaatçi gruplar için siyasi liberalizmi desteklemenin maliyeti hesaba katıldığında, liberalizmle ilgili örtüşen görüş birliğinin bir parçası olmalarının,⁴² onlar açısından külfetten öte bir şey getirmemesinden kaynaklanmaktadır. Hakikaten ülkemizde liberal olduğunu söyleyip, özgürlük kalıbı üzerinden dinî-etnik cemaatlere yaslananlar ile zihinlerini klasik teolojinin bütün temalarıyla dolduran kesim arasında kurulan diyalog, ancak ekonomik çıkarla açıklanabilir. Dolayısıyla insan hakları ve özgürlük adına üretilen siyasi düşüncelerin, özgürlüğü yok eden bağlamda kullanılmasının en çarpıcı misali belirtilen ortaklıktır. Buluştukları tek nokta: İslam'ın değil, klasik teolojinin içine sinen otoriter dil ile ekonomik gücün ürettiği otoriter dili: Özgürlük ve hukuk gibi değerlerin etiketi altında işler hâle getirmektir.

Vicdan özgürlüğü, hem J. Rawls hem de cemaatçi bir düşünür olan Micheal Sandel tarafından değerli görülür. Aslında Rawls'un cemaatçilere sunduğu görüş, cemaatçilerin vicdan özgürlüğüne ilişkin taleplerini karşılayacak kapsamlı bir doktrin ortaya koymuş olmaktan ibarettir. Lakin Rawls, vicdan özgürlüğünden, **kişinin dinini akılcı olarak değiştirebilme özgürlüğünü ve benzeri şeyleri** anlarken, M. Sandel, vicdan özgürlüğünü kişinin amaçları peşinden gitme özgürlüğü olarak anlamaktadır.⁴³ İşte bu da W. Kymlicka'ya göre, bizi, J. Rawls'un cemaatçilere sunduğunun cemaatçiler için makul olmadığı veya kabul edilebilir olmadığı sonucuna götürmektedir. Meselenin kırılma noktası işte burasıdır. Çünkü din-ethnik cemaatin zihnindeki özgürlük; düşüncelerini gerçekleştirecek bir alanın açılmasıdır. Kendilerini hedeflerine ulaştırarak etkili ve verimli şartların oluşturulmasıdır. Böyle bir durumun parçası olanların derdi ne birey ne özgürlük ne de hukuktur.

Milliyetçilik
milleti oluşturan
bireyi iradi bir
varlık olarak ele
alır, bir güce
teba, bir efendiye
hizmetçi
olarak görmez.

2. Özgürlük ve Hukuk Bağlamında Milliyetçilik

Milliyetçiliği "özgürlük ve hukuk"un zorunlu karşıt olarak sunmak felsefi ve tarihî temellerden yoksun bir görüştür. Çünkü çağdaş siyaset düşüncesinde millet, bireylerin iradi olarak katıldıkları demokratik toplum düzenini ifade eder. Burada bireylerin oluşturduğu millet, aynı yasalara bağlı olarak yaşamak için sözleşen fertler topluluğudur. Bu topluluğun aynı siyasi yapı içerisinde oluşlarının kaynağını oluşturan farklı faktörler söz konusu olmakla birlikte iradi olarak bir siyasi topluluğun ilkelere katılım öncelikli bir yere sahiptir.

Milliyetçiliğin modern bağlamında millet; soy, dil, kültür bağıyla bağlı olan, zorunlu olmasa da genelde aynı toprağı paylaşan insan topluluğu olarak tanımlanır. Bu tanım milliyetçiliğin üç karakterine işaret etmektedir: (a) Milliyetçilik demokratik kültürün ve toplumun tarihî temelini oluşturur. Yani bugün dilimizden düşürmediğimiz demokratik sistemin temelinde "millet ve milliyetçilik" anlayışı yatmaktadır. Bu nedenle milliyetçiliği demokratik sisteme aykırı bir ideolojik kalıp ve tarihî kategori olarak göstermek tarihî tahrif etmekle eş değerdir. (b) Milliyetçilik milleti oluşturan bireyi iradi bir varlık olarak ele alır, bir güce teba, bir efendiye hizmetçi olarak görmez. Milletın önemli bir unsuru olan insanı, müstakil hareket etme yeteneğine sahip bir varlık olarak görür. Zaten demokratik kültür ve özgürlük belirtilen yeteneğe ve donanıma sahip fertlerin oluşturduğu milletlerde mümkündür. Bunun dışına düşen bağımlı ve bağlantılı fertlerin ve toplumların bahsettikleri demokrasi "vassallığın söze dökülmüş biçimi"nden başka bir şey

değildir. (c) Kabul etmemiz gerekir ki eğer milliyetçilik soyu / etnik kökeni ön-
celeyen ve yücelten bir organik anlayışa dönüşürse baskının aracı olabilir. Bunun
tarihî görüntüleri ortadadır. Fakat bu ihtimal ve görüntü her ideolojinin yaslan-
dığı esasları abartmak yoluyla düşeceği tahakküm mantığından daha fazla de-
ğildir.

Kaldı ki ulusçuluk üzerine düşünen ve yazan E. Gellner, modern bir olgu
olarak gördüğü ulusu; insanların aynı kültürü paylaşıyor olmaları ve bu insan-
ların birbirlerini aynı ulusun bir ferdi olarak tanıyor olmaları şeklinde tanımlar.⁴⁴
E.J.Hobsbawm ise çok farklı bir bakış açısıyla ulusu tanımlamada kültürün, dilin
ve ulusçu bir modelin merkezî rolünün olmadığını belirterek ulusun, tamamıyla
bir inşa olduğu ve bugüne kadar inanılmış olanın aksine ulusların devleti değil,
devletlerin ulusu ortaya çıkardığını savunur.⁴⁵ Bu bakış açısıyla Hobsbawm,
ulusu; tarihî bakımdan yakın döneme ait bir top-
lumsal birim olarak görür. Gellner'e atfen Hobs-
bawm, ulus olgusunun sadece bir yaratım
olduğunu, bu yaratımın ise tarihî bir arka planının
dahi var olmadığı noktasına ulaşır. Lakin Hobs-
bawm'ın bu görüşüne karşı olarak A.Giddens ulusu,
açıkça belirlenmiş bir bölgede var olan ortaklık ola-
rak görürken uluslar oluşmadan ulusçuluğun da
oluşmayacağını dile getirir.⁴⁶ Sosyolojik bir bakış açı-
sıyla Marcel Mauss ise ulusu, "maddi ve manevi ba-
kımdan bütünleşmiş, sürekli ve istikrarlı bir merkezî
iktidarı olan, sınırları belirli, bilinçli olarak bir dev-
lete ve onun yasalarına bağlı sakinlerin kültür, zih-
niyet ve ahlak açısından görelî bir birliğe sahip
olduğu bir toplum olarak"⁴⁷ tanımlamaktadır.

Alıntıladığımız tanımlardan her birisinin çıkış
noktası farklı ve bunların tümü göreceli bir anlama
sahiptir. Çünkü esas olan bilimsel modellerin de-
ğişimine bağlı olarak değişen dünya dil sistemi bağla-
mına yerleştirilen siyaset anlayışıdır. Siyasi
modeller, anlamını belirtilen bağlamdan alır. New-
ton fiziğine dayalı bir dünya dil sistemi "baskıcı eğilimlere ve tahakküm biçim-
leri"ne eşlik etmiştir. Baskıcı eğilimler ve tahakküm biçimleri "liberal ilkeler"e
yaslanarak yer edinmiş siyasi aktörlerin eylemleridir. Milliyetçi akımın bunda
payı, dinî ve din dışı ideolojik akımların payı kadardır. Değişen bilimsel model
ve dünya dil sistemini oluşturan felsefi akımlar, milliyetçiliği yeni bir bağlama
taşımaktadır. Modern çağın mekanik tasavvurunun yansıması olan organik mil-
liyetçilik geçerliliğini yitirmekte bir milletin tarihî varoluşunu ifade eden dili, kül-
türü ve zihniyeti öne çıkarmaktadır. İnsan hayatını korumak için ekonomik

Modern çağın
mekanik tasav-
vurunun yansı-
ması olan
organik milliyet-
çilik geçerliliğini
yitirmekte bir
milletin tarihî
varoluşunu
ifade eden dili,
kültürü ve zihni-
yeti öne çıkar-
maktadır.

yeterliliği, eğitim ve sağlık imkânlarını öne çıkartan akıl ve iletişim, belirtilen alanlarda tekelleşmeyi ve seçkinci zümrenin halkı istismar etmesini önlemeyi siyasetin merkezine taşımaktadır.⁴⁸

İlerlemeci düşüncenin doğrusal tarih anlayışı nasıl ki Batı'nın Doğu'yu tanımlamasını ve aşagılmasını üretmişse⁴⁹ feodal yapı da mülkiyet hakkı, özgürlük ve hayat hakkı gibi temel insan haklarını ortadan kaldırarak ağalık ve beylik düzenini üretmiştir. Dinî karizmatik kişilerin etrafında şahsiyeti yok edilen ve eritilen kişiler müstakil hareket etme yeteneğini kaybederek "kendine bahşedilen" e razı olmak durumunda kalmışlardır. Ağalık, beylik, efendilik ve hanlık düzenini hak çerçevesine yerleştirmek demokrasinin temel sabitelerine aykırıdır. Çünkü demokrasi her türlü tekelleşmeye karşıdır. İktidarın dağılımı ve hukuk karşısında herkesin eşit olması, sermayenin toplum kesimlerine yansması ve benzeri demokratik ilkeler, hak ve özgürlüklerin ortadan kalkmaması adına çekilen bir çizgidir.

Ancak özgür ve güvenli milletler demokratik kültür üretip, birlikte yaşamının esaslarını oluşturabilirler.

Organik bir yapıya dayalı olarak devleti mutlak ve temel bir değer olarak kabul eden anlayış geçerliliğini yitirmektedir. Devletin ya da etkin kurumların gücüne yaslanarak siyaset yapma biçimi; makul, fakat birbirini onaylamamış düşünceleri ve inançları benimseyen insanları endişeye sevk etmektedir. Millettin iradesine dönüşü temsil eden, anlamını ve gücünü buradan alan Türk milliyetçiliği, demokratik sistemi ve herkes için geçerli ve herkese uygulanan bir hukuku incelemesi gerekmektedir. Tarihî olarak milliyetçiliğin farklı damarlarından olan bu boyut, çağın ruhunu temsil eden bir içeriğe sahiptir. Bu noktada yapılması gereken yeni bir insan modeli yetiştirmek ve toplumsal düzeni milletinin iradesini yansıtan uzlaşma dayalı bir hukuk sistemine göre inşa etme ve XXI. yüzyılın ana omurgasını oluşturmaktadır. Eğer millet organik bağlar ve etnik köken üzerine bina edilir, organik yapı güçlü bir şekilde vurgulanırsa kaçınılmaz olarak ötekileştirme ve tahakküm yerine getirilmesi zorunlu olan değer algısına dönüşür.

Eğer millet organik bağlar ve etnik köken üzerine bina edilir, organik yapı güçlü bir şekilde vurgulanırsa kaçınılmaz olarak ötekileştirme ve tahakküm yerine getirilmesi zorunlu olan değer algısına dönüşür.

Türk milliyetçiliği özü itibarıyla milletle buluşmadır. Bu nedenle doğrudan demokratik bir toplum yapısını delalet eden içeriğe sahiptir. Millet, yurttaşla bağıyla bağlanmış bireylerden oluştuğunu kabul ettiğimize göre, milliyetçilik vatandaşlıkla bağla bağlı olan bireyler arasında hiçbir ayırım yapmadan "anlamını ve işleyişini" hukuktan almalıdır. Milliyetçilik bir karşıtlık ve ötekine göre varolan bir dünya görüşü değildir, bu tuzağın yok edici tezgâhından çıkarılmalıdır. Ötekine göre varolan milliyetçilik kolektivist, organik ve etnik temelli olduğu için ayrılıkçı ve dışlayıcı olmaktan kendini kurtaramaz. Değişen dünya dil sistemi-

nin ürettiği siyasi bağlamda milliyetçilik aynı tarih ve kültür içinde yer alan herkesi kapsayan bir söylem üreterek güven oluşturmak durumundadır.

Keza, devlet içerisinde yaşayan milletin aynı etnik kökenden olmasının getireceği düşünülen iç huzur vurguları⁵⁰ tarihî olarak elenmiştir. Bu noktada merkeze alınması gereken husus: Dünyaya barış ve adalet hâkim olacaksa milletlerin özgür ve güvenlik içinde bulunmaları gerekir.⁵¹ Ancak özgür ve güvenli milletler demokratik kültür üretilip, birlikte yaşamının esaslarını oluşturabilirler. Çünkü dünya paylaşımında etkin olan aktörlerin özgürlük adına ürettikleri bazı fikirler, esasında, siyasi ve stratejiktir. A.D. Smith'ın ifade ettiği üzere tarih içerisinde etnik yapı ne kadar güçlüyse bir milletin doğuşu da o kadar güçlüdür.⁵² Bununla birlikte dünya üzerinde yaşayan milletlerin sadece % 10'unun bu anlamda bir devlet formuna sahip olduğu göz önüne alınırsa, her milletin kendi kaderini tayin etme hakkının ne kadar güç ve hayali olduğu görülebilir.

Bir milletin kendi kaderini tayin etmesi hakkı, teoride demokratik bir niteliğe delalet eder. Ancak birçok problem alanında olduğu gibi bu demokratik yaklaşım pratikte uygulama alanı bulamaz.⁵³ Bunu pratik alanda mümkün kılmamanın yolu, etnik dili genişleterek eğitim dili hâline getirmektir. Nitekim Kürt meselesi, nihai noktada ana diliyle eğitim talebi üzerine oturmuştur. Demokratik ülkede ana dili resmî dilden farklı ise ana dilini öğrenmek demokratik bir hak, devletin öğretim hakkını ve imkânını sağlaması ise demokratik devlet olmasının gereğidir. Ana dili öğrenme konusunda yeterli istek varsa, bu seçmeli ders ya da dil öğrenimi kursları aracılığıyla aşılabılır. Fakat C. Ülsever'in belirttiği gibi herhangi bir etnik dili eğitim dili hâline getirmek, yani müfredatın etnik dille verilmesini istemek demokratik bir talep değildir. Bu bölücülüğü resmî anlamda ilan edilmesidir. Eğitim, sadece dilin doğru öğretilmesi ve bu bilgilerin kazanılması değildir. Eğitim aynı zamanda ortak kültürün, inançların, değerlerin, örf ve geleneklerin, ideallerin, bir arada tutan bütün öğelerin tartışıldığı ve hazmedildiği süreçtir. Birlikte yaşamak isteyen herkesin ve her kesimin yapması gereken şey belirtilen öğelerin tümüne sahip çıkmaktır.⁵⁴

Özgürlük ve demokrasi adına bunun tersini iddia edenlerin amacı, devlet-toplum buluşmasına, toplumun birlikte yaşama iradesine bir katkı yapmak değildir. Bunların istediği Türk milletini kabile toplumuna dönüştürmek ve hukuku: "Zalim de olsa mazlum da olsa kabile üyesine yardım et." mantığına dönüştürmektir. Milliyetçi fikrî geleneğin ve siyasi bakışın karşı çıktığı budur. Bu duruş ve tutum, demokrasinin ve özgürlüğün gereğidir. Aksini iddia edenlerin yapmak

Bir kez
bölücülük meş-
rulaştırıldığında
bölücülüğün
kendisi toplum-
sal ufkumuzun
alanından gider,
yeni maskelerle
karşımıza çıkar.

istedikleri ayrımcılığı meşrulaştırmaktır. Bir kez bölücülük meşrulaştırıldığında bölücülüğün kendisi toplumsal ufkumuzun alanından gider, yeni maskelerle karşımıza çıkar. Nihai amacı örten yeni maskenin altında şu amaç saklıdır: Evrensel dil adı altında İngilizceyi eğitim dili yapmak, Türkçeyi diğer konuşulan diller seviyesine indirerek “ana diliyle eğitim yolu”nu açmaktır. ■

¹ Bahaeddin Ögel (1981: 1 / 436) *Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

² Türkiye Cumhuriyeti'nin fikrî ve siyasi öncüleri gerçek milliyetçiliğin misalinini üretmişlerdir. Dinin siyasi, iktisadi meseleleri ifade etme biçimine karşı, ancak ferdin tercihinine ve toplumun dinî yaşantısına saygı duyan, ülkeyi kesin ve yeri geldiğince yıkıcı sosyoekonomik programa bağlamayan, sömürgeci kuşatmaya karşı direnişi barındıran bu söylem tarihin nesnel gerçekliği karşısında son derece anlamlı ve tutarlı bir söylemdir. Bakınız: Ernest Gellner (1998: 10) *Milliyetçiliğe Bakmak*, (çev.: S. Coşar, S. Özertürk, N. Soyarak) İstanbul: İletişim Yayınları.

³ Hans-George Gadamer (1981: 351) *Truth and Method*, (Trans: William Glen-Deopel) London: Seheed @ Ward.

⁴ Türkçenin tarihî kökleri ve gelişimi için bakınız: Ahmet B. Ercilasun (1997: 187-191) “Tarihten Geleceğe Türk Dili”, *Yeni Türkiye: Türk Dünyası*, (1997, Sayı: 15); Ertuğrul Yaman (1997: 1999-200) “Türk Dünyasında Dil Birliği”, *Yeni Türkiye: Türk Dünyası*, (1997, Sayı: 15)

⁵ John Wilson (2003: 136) “Politik Söylem”, (çev.: Z. Özarslan) *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din ve İdeoloji*, İstanbul: Su Yayınevi.

⁶ Kâşgarlı Mahmud, (1986: 1/29, 31) *Dîvânü Lügâti'l- Türk*, (çev.: Besim Atalay) Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

⁷ Benedict Anderson (1995: 62) *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, (çev.: İskender Savaşır) İstanbul: Metis Yayınları.

⁸ Barış Çoban (2003: 249) “Söylem, İdeoloji ve Eylem: İktidar ve Muhalefet Arasındaki Mücadeleyi Çözümleme Denemesi”, *Söylem ve İdeoloji*, İstanbul: Su Yayınevi.

⁹ Kâşgarlı Mahmud, (1986: 1/28)

¹⁰ Fikret Türkmen (1993: 4) “Anadolu Halk Kültüründe Devlet ve İktidar Anlayışı”, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (Sayı: 7, Yıl: 1993)

¹¹ Kâşgarlı Mahmud (1986: 1 / 29)

¹² Merkezî güçlerin Türk dilini çarpıtma, dolayısıyla Türk adını unutturma politikaları ve yapmamız gerekenler noktasında bakınız: Oktay Sinanoğlu (1997: 192-195) “Türkiye’den Türk Dünyasına Türkçenin Geleceği”, *Yeni Türkiye: Türk Dünyası*, (1997, Sayı: 15)

¹³ Metin Ekici (2001: 50, 59) “Dirse Han Oğlu Boğaç Han Anlatmasında Bireysellik ve Toplumsal Bütünlük”, *Milli Folklor Dergisi*, (Sayı: 52, Yıl: 2001)

¹⁴ İlhan Başgöz (1998: 36) “Dede Korkut Destanında Epitetler”, (çev.: Nebi Özdemir) *Milli Folklor Dergisi*, (Sayı: 37, Yıl: 1998)

¹⁵ İ. Başgöz (1998: 33-34)

¹⁶ Şevket Koçsoy milat dönemlerinden alarak günümüze kadar ayrıntılı bir kronoloji sunmaktadır. Bakınız: Şevket Koçsoy (2002: 1 / 73-188) “Türk Tarihi Kronolojisi”, *Türkler*, Ankara.

¹⁷ İbrahim Kafesoğlu (2001: 43-44) *Türk Milli Kültürü*, İstanbul: Ötügen Neşriyat.

¹⁸ Kâşgarlı Mahmud (1986: 1 / 3-4)

¹⁹ Kâşgarlı Mahmud (1986: I / 4)

²⁰ İ. Kafesoğlu (2001: 48)

- ²¹ İ. Başgöz (1998: 26)
- ²² Geniş bilgi ve belgeler için bakınız: Ekrem Memiş (2008: 9-10) ‘Eski Çağ Türkiye Tarihi ve Türkler’, *Uyan Türkiyem*, Ankara: II. Yörük-Türkmen Büyük Kurultayı ve Bilim Şenliği.
- ²³ B. Anderson (1995: 167)
- ²⁴ Peter F. Drucker (1994: 70-71) *Kapitalist Ötesi Toplum*, (çev.: Belkıs Çorakçı) İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- ²⁵ İbrahim Kafesoğlu (2001: 54)
- ²⁶ İ. Kafesoğlu (2001: 54-55)
- ²⁷ Bakınız: Hilmi Ziya Ülken (1982) *Türk Tefekkür Tarihi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- ²⁸ Osman Turan (1978: 1 / 49) *Türk Cihan Hâkşmiyeti Meşkûresi Tarihi*, İstanbul: Nakışlar Yayınevi.
- ²⁹ A. Afetinan (1998: 18) *Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk’ün El Yazıları*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ³⁰ Anthony D. Smith (2004: 32) *Milli Kimlik*, (çev.: B. Sina Şener) İstanbul: İletişim Yayınları.
- ³¹ Geniş bilgi için bakınız: Terry Eagleton (1999) *Postmodernizmin Yanılsamaları*, (çev.: Mehmet Küçük) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- ³² Jorge Larraín (1994) *İdeoloji ve Kültürel Kimlik: Modernite ve Üçüncü Dünyanın Varlığı*, (çev.: N.Nur Domaniç) Sarmal Yayınları.
- ³³ Seçilmişlik miti, koşullu ve şarta bağlı bir kurtuluşu vadeder. Bu mitin beka potansiyeli bakımından rolünün kavranılmasında bu nokta hayati önemi haizdir. Bu mitle ilgili can alıcı nokta, Eski Ahit’in ikinci kitabında yer almaktadır. “Demek ki sesime itaat eder, akdime uyarsan, benim gözümde bütün halklardan değerli olacaksın. Çünkü bütün dünya benimdir. Ve sen benim için rahiplerden bir krallık, kutsal bir millet olacaksın.” Kendini potansiyel kutsal bir millet olarak görmek, seçilmişliği, ayrılmaz bir şekilde kolektif kutsamaya bağlamak demektir. Bu konuda geniş bilgi için bakınız: Anthony D. Smith (2004: 66-67)
- ³⁴ Bakınız: Nadim Macit (2005) *Küresel Güç Politikaları, Türkiye ve İslâm*, Ankara: Fark Yayınları.
- ³⁵ J. Larraín (1995:207)
- ³⁶ Bakınız: Samuel P. Huntington (2004) *Biz Kimiz? Amerika’nın Ulusal Kimlik Arayışı*, (çev.: Aytül Özer) İstanbul: Global Yayın Ajansı.
- ³⁷ Kültür ve bilgi, dolayısıyla zihniyet arasındaki ilişki ‘bir toplumun ortak faaliyetlerinin ve iş yapma biçimlerinin tümünü ifade eder. Ortak faaliyet ve iş yapma, bir şeyleri algılama, değerlendirme ve davranışları yönlendirme doğrudan kültürle bağlantılıdır. Bakınız: Alex Mucchielli (1991: 8-10) *Zihniyetler*, (çev.: Ahmet Kotil) İstanbul: İletişim Yayınları.
- ³⁸ Aydın Taneri (1983: 49) *Türk Kavramının Gelişmesi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- ³⁹ Robert B. Talisse, (2001: 58) *On Rawls*, New York: Hunter Collage / The City University of New York.
- ⁴⁰ Robert B. Talisse (2001: 56- 57)
- ⁴¹ Will Kymlicka, (2004: 338) *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*, (çev.: Ebru Kılıç), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul.
- ⁴² W. Kymlicka (2004:339)
- ⁴³ W. Kymlicka (2004: 340)
- ⁴⁴ Ernest Gelner (1992: 28) *Uluslar ve Ulusçuluk*, (çev.: Büşra Ersanlı Bahar ve Günay Göksu Özdoğan) İstanbul: İnsan Yayınları.
- ⁴⁵ E.J.Hobsbawm (1993: 24) *Milletler ve Milliyetçilik*, (çev.: Osman Akınbay), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

⁴⁶ Antony Giddens (2005: 159) *Ulus-Devlet ve Şiddet*, (çev.: Cumhur Atay) İstanbul: Devrin Yayınları.

⁴⁷ Cevat Özyurt, (2005: 98) *Küreselleşme Çağında Kimlik ve Farklılaşma*, İstanbul: Pınar Yayınları.

⁴⁸ Doğal kaynakların ve ekonomik gücün demokrasi ve otoriter siyasi yapılar üzerindeki etkileri için bakınız: Thad Dunnig, (2008: 5-25) *Crude Democracy*, Cambridge University Press.

⁴⁹ Bakınız: John M. Hobson (2006) *Batı Medeniyetinin Doğulu Kökenleri*, (çev.: Esra Ermert) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

⁵⁰ E. Gellner (1992: 20-219)

⁵¹ Antony D. Smith,(1999: 121) *Milli Kimlik*, (çev.: Bahadır Sina Şener) İstanbul: İletişim Yayınları.

⁵² Antony D. Smith (1999: 42)

⁵³ Jean Leca (1998: 16) *Uluslar ve Milliyetçilikler*, (çev.: Siren Edemen) İstanbul: Metis Yayınları.

⁵⁴ Cüneyt Ülsever, “İki Hata”, *Hürriyet* gazetesi, (28. 09. 2010)